

ex libris Joannis Raymondi

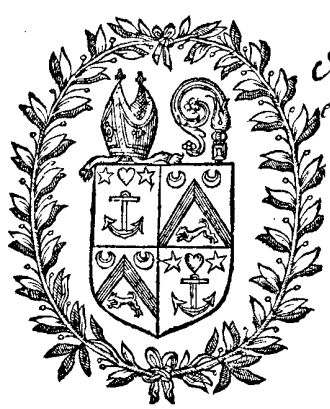
A. B.
1639

STATUTA

SYNODALIA

A REVERENDO IN
CHRISTO PATRE ET DOMINO,
Domino Germano Valente Guellio
Dei & sanctæ sedis Apostolicæ gratia
Aurelianensi Episcopo coniesta, edita,
& publicata Aureliæ, die Mercurij post
festum Penthecostes, in sua generali
Synodo.

Anno domini, 1587.

*Joannes Sergent
Mellancham de Bona
Aurelian.*

AURELIAE.

Veneunt Aureliæ in ædibus Oliuarij Boynard,
Librarij Iurati, sub signo Librariæ, in
claustrò sanctæ Crucis.

M. D. LXXXVII.
CVM PRIVILEGIO.

GERMANVS VALENS

GVELLIVS DEI ET SANCTÆ

*sedis Apostolica gratia Episcopus
Aurelianensis dilectis nobis in Chri-
sto filiis, Archidiaconis, Abbatibus,
curatis, vicariis, promotoribus,
aliisque curam animarum habenti-
bus in Ecclesia, ciuitate, & diœcesi
Aurelianensi constitutis salutem in
domino Jesu Christo, qui est vera
salus.*

OSTQVAM reli-
cta Lutetia Aure-
liam ad Episcopa-
lem functionem,
tantæ impar digni-
tati, reuocatus sum,
prioris lucis, & vrbis imperij nostri

E P I S T O L A.

matricis animum meum remordens desiderium, germano amore patriæ, omniumque ciuitatis ordinum ad meum reditum applausu solatus, (velut Helenes hausto exhilarante poculo) acquieui tandem, patriæ ratus antiquissimo vnumquëque nostrum, secundum numen, nomine teneri, & vt Ciconialis lex alimenta parentibus reposit, ita ius fasque in patriam, primamque parentem tellurem officium omne genus, pietatemque omnigenam à nobis exigere. Agite igitur carissimi filij, (quos oculos Episcopi dici blandior mihi ipse, vt & eisdem infones grègi quòque serio gratulor) hanc patriam & urbem, quæ spii itus sancti interuentu, & piorum patrum imbuta declamatione assidua, in vnâ religionem, notha & peregrina exacta, tanto consensu coaluit, ornemus, amemus, colamus, hoc vt faciamus,

EPISTOLA.

vos obsecro obtestorque fratres filiique, quos sacræ metaphoræ, nunc gregi pascendo, nunc diui Petri naui leuandæ regendæque, nunc etiam vineæ domini colendæ præfecerunt vt hoc infœlicissimo sæculo, eò acrius in nauis gregisque, vitisque defensionem, & curam incumbatis, quò contentiores insidiæ à feris, abigeisque caulis instant, quóque magis per ingruentem tempestatem, nauis ipsa perditis hominibus deprimi aut solui posse frustra speratur, quóque propius falcis malæ, furis, pecorisque iniuria viti imminere noscitur, memores, animoque repetentes has artes pascendi, gubernandi vineamque recolendi, sapientibus demonstratione, enumeratione, & cognatione artiũ cæterarum, commendatas, tanquam bonum alienum nobile, beneficium gregibus, vectoribus, vinctisque, nec

EPISTOLA.

artifici magistró ve proprium, aut in eius rem & compendium inuentum. Utentes itáque in naui nauigāda spiritus sancti aura secunda, cursum, portúmque tenete, & poëticum commētum Phæacum *ἡρώδης ἀντιγράφου*, adminiculis omnibus defectæ, at in tutum agi solitæ. Ridete quidem, sed opera industriæque generosa, duce vniuersi domino arbitróque, nauem ipsam armamentis, instrumentísque confractis conuulsam ad littus opportunum appellite. Macti denique estote & librorum sacrorum frequétatione, & moribus Christianæ doctrinæ respondentibus. Accipite autem benignè hunc libellum de Synodicis constitutionibus huius Epistolæ proposito conuenientem, quem *ἀντιγράφου* in manus vestras venire nolui, nuper admodum à viris doctis recognitum, & olim à Ioāne Aurelio Cardinale Au-

EPISTOLA

reliensi Episcopo, liminari elogio illustratum, quod quidem ego ἐὶς τὴν ἐκείνην, meæ inaugurationis primitias eo animi candore vobis offero, quo vos in perpetuum prosequi mihi omnino certum & constitutum est.
Valet, Magduni.

Extrait du preuilege.

PAR grace & preuilege de Monsieur le Reuerend Euesque d'Orleans, Il est permis à Oliuier Boynard Marchant libraire Iuré de l'Vniuersité dudiect lieu, d'Imprimer ou faire Imprimer à qui bon luy semblera, vendre, & distribuer le presēt liure intitulé Synodalia à l'vsaige d'Orleans, avec deffences à tous autres marchantz, Libraires, & Imprimeurs de ladiect vniuersité, d'Imprimer, ou faire Imprimer vendre ne distribuer lediect liure sans le consentement dudiect Boynard pendant le temps de vingt cinq ans, pour les causes, & sur les peines portees par lediect preuilege.

DE SYNODALI
euocatione.

N tãto rerum discrimine, quo (maxime) hoc in Franciæ re-
 gno perhorrendis mundi hu-
 ius maris fluctibus ac mirabili-
 bus, procellis, præsertim lati-
 fera hæreseos ac sororis suæ tyrãnidis pra-
 uitate, summa rerum periclitari cœpit, fie-
 ri non potuit quin permulta à maiorum
 traditione laudabili decreuerint: quæ mi-
 fera hucusque temporis calamitate inor-
 dinata, confusaque permanserunt. Quæ-
 quidem vltro citroque considerata pro
 officij nostri ratione, sedulâque Ecclesiæ
 Dei nobis creditæ cura, ad suam integrita-
 tem reducere cupientes, à Synodali con-
 uocatione initium pro more sumendum
 duximus. Atque imprimis qua fungimur
 authoritate statuimus, vt omnes qui Sy-
 nodis nostris comparere tenentur, in Ec-
 clesiasticæ nostræ curiæ prætorio hora se-

ptima de mane in Synodo æstiuali, hora
 verò octaua in Synodo hyemali existant,
 illicque à prædictæ nostræ curiæ graffario
 alta voce figgillatim vocati, secundum
 tabellæ ordinem sedebunt exortationem
 nostram, vel officialis nostri attentius au-
 dientes. Qua peracta, archidiaconatum
 ordine omnes appellabuntur. Statuimus
 autem & sub graui pœna præcipimus, vt
 singuli compareant veste honesta, & ni-
 gro colore induti, coma rasi, & barba, ton-
 sura apparente in capitis vertice, suppel-
 licio mundo & stola, qui modestè ac reue-
 renter in omnibus se gerere curent. Qui-
 bus ita vocatis ac Ecclesiasticis omnibus
 negotiis diligenter disquisitis (pulsanti-
 bus campanis) ac præcedente crucis vexil-
 lo, omnes sequentur ordine recto, & bini,
 sequente eos Pontifice seu eius vicegeren-
 te, cappa iuduto serica, cum diacono & sub
 diacono: qui omnes hymnum Veni crea-
 tor spiritus ad finem vsque alta voce con-
 cinent ad chorum Ecclesiæ properantes.
 Quo peracto, versiculum incipiet Synodi
 præces. Emitte spiritum tuum, &c. Deus
 qui corda fidelium, &c. Finita oratione
 omnes bono ordine, debita deuotione, ac
 quæ Ecclesiæ Dei decet grauitate pastores,

processionaliter, Ecclesiam circundantes, Litanias decantabunt. Quæ processio (nobis præsentibus) ad chorum redibit: absentibus verò ad nauim. Ibique absoluta Litaniam, dicetur Psalmus De profundis, & à præside incipietur à porta inferi, &c. Deus veniæ largitor, & fidelium, &c. Sedebunt autem omnes in locis pro more. Tunc qui textum deferet Euangeliorum (accepta benedictione) leget alta voce Euangelium. Designauit dominus Iesus, &c. Luc. 10. Quo dicto fiet concio verbi Dei Latino sermone, & illa finita, incipiet præses à domino factum est istud, &c. Confirma hoc Deus, &c. Adiutorium nostrum in nomine domini. Sit nomen domini benedictum. Dominus vobiscum. Oremus. Actiones nostras, &c. cum solita benedictione.

Qui mane propter temporis angustiam, aut alio impedimento excusatione digno, non interfuerint, aut vocati non fuerint, iuxta morem antiquum, in præfata nostre curiæ prætorio, comparebunt post meridiem hora consueta, ibique reliqui omnes euocabuntur. Qui Synodo comparebunt, hæc statuta nostra præ manibus habeant grauis emendæ sub pœna: & euocatis omnibus, duo aut plures legantur articuli ad

præsidentis arbitrium. Quorum etiam interpretatio fiet ad imperitorum instructionem: & hoc quidem in singulis Archidiaconatibus fieri mandamus.

Statuimus vt omnes qui ad Synodum venire tenentur personaliter interfint, nisi ineuitabili impedimento detentos eos esse certò constiterit: aut nisi à nobis vel alias à vicariis nostris canonicè cum eis specialiter dispensatum fuerit, sicque illorum loco & nomine vicarius apparebit, qui eorum excusationem seu dispensationem proponat.

In Synodo quæ die Mercurij post festum Penthecostes celebratur immediatè, qui præsentes fuerint, Ecclesiam ingressuri, alba induti esse debent & stola: In hyemali vero suppellicio & stola. Ad Synodū venturi, caueant summopere, ne quid per absentiam parrochia detrimenti in spiritualibus patiatur. Atque in itinere ac diuersoriis ita se gerere curent, vt eorum modestia, prudētia iuncta, omnibus innotescat.

Omnia ad populi ædificationem tendant, nil nisi moderatum, & religionem redolens piæ se ferre ausi sint: imouerò gestu sermone, habitu professionē christianā & Ecclesiasticis dignā, vbiq; ostendant.

Caueat Ecclesiæ rector in sua absentia, vicarium in Ecclesia sua parrochiali deputare ad curam animarum nisi fortè ad paucos dies (necessitate yrgente) sine nostra, aut vicariorum commissione.

N illi detur curæ animarum commissio, nisi si lei Catholicæ, debita professione præiia, iuraueritque solemner se ab ordinaria iurisdictione nostra non esse exemptum: & quod ipsa commissione durante, in quantum poterit spiritalem iurisdictionem nostram tuebitur, nec contra eam aliquo exēptionis priuilegio, vel declinatoria exceptione vtetur.

Nemini curæ animarum expediatur commissio nisi ei qui examinatus fuerit, & approbatus per nos, aut officialem nostrum: neque per errorem quicunque aut importunitatem, aut alias non præcedente examine & authoritate colata, vti aualeant & valeant in illius vim suum exercere officium.

Omnes qui animarum regimen sortiti sunt, die Dominica quæ Sinodi diem præcedit, an sint aliqui in sua parrochia infirmi diligenter inquirent, eosque (etiam non requisiti) visitare festinent, & quæ ad animæ salutem cognouerint dili-

genter edoceant. Nec prius iter arripiant quàm vicarium deputauerint qui (absentibus illis) valeat agrotantium casibus subuenire: alioquin per vicarium præbyterum, doctrina & morum integritate præstantem, illis succurratur maturiùs. Quod & populo denuntiare debent publicè, vt sciat vnusquisque quem quærere debeat necessitate pressus. Idem & ij quotiens eos aliquò proficisci contigerit, diligenter obseruent.

Quoniam ad bene dirigendum gregem ouillis domini, & ad emendendos sceleratorum hominum mores, non parum habet momenti, vita sacerdotum laudabilis: cum præfertim ex inculpata illorum conuersatione fructus colligat vberrimos Christi Ecclesia, nec maior pernitias esse possit, quàm ex prauis ac dissolutis eorum moribus: opere precium esse existimauimus eos per nomen Christi & Dei monendos, & auctoritate nobis commissa interim præcipimus, quatenus vt filij lucis dignè ambulare studeant, omnem malitiam, dolum, simulationes, inuidias, & detractiones quasi modo geniti infantes deponant. 1. Petr. 2.

Sic luceat lux ipsa super candelabrum

Ecclesiæ posita coram hominibus, vt videntes opera Ecclesiasticorum bona Ecclesiæ, glorificent Deum & eosdem summopere diligentes, digno debitóque prosequantur honore.

Sic à carnalibus abstineant desiderijs, qui sacra domini vasâ contrectant, quique sancti cum sancto contubernium habètes, esse debent, ne arcam domini cum Oza indignè tangentes percussi intereant.

Tales se esse studeant summopere, quales haberi volunt & ipsi, qui summa virtute, præstantique doctrina ac morum integritate niti debent magis hominibus placere quàm gestis.

Sint vbique prudentes vtpote in quos quasi in vitæ institutionis paradigmata omnium diriguntur oculi. Sint in oratione peruigiles, ante omnia autem mutuan continuamque charitatem habentes, quæ operit multitudinem peccatorum. Hospitalitatem sine murmuratione, gratiam gratis acceptam administrantes, sicut boni dispensatores i. Petri 4. Exemplo sint omnibus christi fidelibus, in doctrina sana, in fidei integritate, vitæ puritate, & morum disciplina, quæ decent Christianam professionem vbique docentes.

Subditos principibus & potestatibus subiici admoneant, iuxta verbum Apostoli Rom. 13. dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse: vt qui ex aduerso est, per sanctam illorum conuersationem, nil mali de illis dicere habēs vereatur, deumque optimum maximum glorificare, & ad matris Ecclesiæ sinum cogatur reuerti.

Ab omni malo abstineant sacerdotes, non tantum opere precium est, verum etiã ab omni specie mali: declinent à malo, faciant bonum, nullumque in virtute progrediendi modum statuunt: nimirum cum in via vitæ non prodi regredi sit (authore Bernardo. sermo 2. de Purific.

Non turpi lucro victum viuendique modum sibi comparare studeant, qui pauperem christum sequi professi sunt, sed Ecclesiæ tum honestè, tum deuotè, iuxta status sui debitum subseruientes, de altari uiuant cum Apostolo dicentes. Habentes alimenta & quibus regamur his contenti sumus. Nullam sacerdotio artem exercentes indignam, puras ad Deum manus leuare præsto sint.

Nil sit illis cum inconditæ multitudinis moribus commune, qui verè clerici sunt, id est de sorte domini. Nil plebeium, nil

populare, nil denique quod Ecclesiasticam non deceat disciplinam. Morum grauitate præstantiores esse studeant, quàm eruditione, quanuis vtrumque illos deceat, ne in illud inuoluantur Euágelicum, dicunt & non faciunt.

Magnam nephariæ existiment laïcorum possessiones conducere, quicquid Propheta dixerunt dominus pars hereditatis meæ, & calicis mei: P sal. nec sese secularibus implicent negotiis, vt ei placeant cui se probarunt, 2. Timo. 2.

Ad tabernas Ecclesiasticos diuertere prohibemus, (ineuitabi is nisi necessitatis casu) quam peregrinatio aut longum iter afferre potest, in quibus alioquin potatio, crapula erit, nugæ ex eorum ore, blasphemiam sunt, festiua in oculis, trabs omnibus apparens, & lentigo, seu næuis in facie, lepra putatur.

Grauitatem sacerdotio dignam in Ecclesia ostendant, ne illorum vituperetur ministerium. Sed & modestè per vicarios incedant (necessitate urgente) quorum externa corporis compositio mentis indicet æqualitatem.

Arma sacerdotũ orationẽ esse ac lectionẽ ex Hieronimo sciant, nulla quapropter

alia deferre præsumant, nisi ad corporis tuitionem, cùm per loca periculosa transfundendum est, qui cum Apostolo dicunt: arma militiæ nostræ non carnalia, sed potentia Deo, 2. Cor. 10.

Prauas deuitent quascunque suspitiones, & quicquid probabiliter, non tantum rei veritate fingi potest, nè fingatur præcaueant: vt qui corpus Christi sacro ore ac præcibus conficiunt, quasi virgo de thalamo suo ad altare cum tremore, & honore procedant. Hier. ad Heliodor.

Seipfos tanquam Dei habitacula, Christi templa, & Spiritus sancti organa, castos ante omnia custodiant hospitio illorum aut raro, aut nunquam mulierum pedes tereant. Puellas omnes atque Christi virgines aut æqualiter ignorent, aut æqualiter diligant: nec sub eodem tecto mansitent, nec in præterita castitate confidant, qui haud Dauide sanctiores, nec Samsone fortiores, nec Salomone sapientiores esse possunt.

Meminerint de paradiso colorem mulierem eiecisse (ægrotantibus illis) quilibet sanctus frater assistat, & germana, vel mater: aut probatæ quælibet apud omnes fidei. Sunt enim quampluri-

mi qui corpore quidem conualuerunt: animo autem egrotare cœperunt. Periculosè illis ministrant quarum vultum frequenter attendunt.

Si propter clericatus officium, aut vidua visitatur, aut virgo, nunquam domum soli introeant. Crebra miniscula, & sudario-la, & fasciolas, blandasque ac dulces literulas, sanctus amor non habet Hieronym. ad Næpotia, de vita clericorum.

Matronarum consortia non habeant, nec nobilium negotia tractanda sumant, nec retro aspiciant, qui ad aratrum manum miserunt: quique aulam quærentes magis, quàm Ecclesiam, à Christiana pietate decidant. Incredibilis etenim animi fortitudo inter gemmas & fericum. Inter Eunuchorum & puellarum cateruas, & adulationem familiæ perstreptentis, & exquisitas epulas quas amplæ domus præbet abundantia, facilè molescit. Hieronym. ad Demetriadem.

Consolutores potius in mœroribus suis, quàm conuiuas in prosperis nouerint. Facilè enim contemnitur clericus, qui sæpe vocatus ad prandium, non recusat. Sed & nimia familiaritas parit contemptum.

Procuratores ac dispensatores domo-

rum alienarum atque villarum quomodo possunt esse clerici, qui proprias iubentur contemnere facultates? Amico quippiam rapere, furtum est: Ecclesiam fraudare sacrilegium est. Accipere quod pauperibus datum est, omnium prædonum crudelitatem superat Hierony. Næpo. Cùmque voce cœlica & nostra sedulitate animi præstantia, ita mores suos componere studuerint Ecclesiarum rectores, ad pascendum gregem sibi commissum accingatur quanto cius in domino hortamur & pro debiti nostri ratione obtestamur. Atque vt hoc facilius præstare valeant, rerum præcipuarum breue compendium committere curauimus.

De sacramentis.

Docet Apostolus ritè omnia fieri, & ordine decenti in Ecclesia, quod præsertim à sacerdotibus requiritur, circa sacramentorum administrationem, sine quorum visibili consortio in vnum populus fidelis coalescere nequit. Multiplex autem à doctoribus assignatur sacramenti

deffinitio, quæ tamen eundem sensum complectitur.

Sacramentum secundum Augustinum, est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Quæ generalis deffinitio, sacramentis tam veteris quàm nouæ legis conuenit. Alia ex eodem deffinitio. Sacramentum est illud, in quo sub tegmento rerum visibilium, diuina virtus secretius operatur. Tum à magistro sententiarum, sic deffinitur. Sacramētum est signum gratiæ Dei, & inuisibilis gratiæ forma, vt eius imaginem gerat & causa existat. Sed & à Hugone de sancto Victore, sic, sacramētum est materiale elementum extrinsecus oculis suppositum, ex institutione significans, ex similitudine repræsentans, ex sanctificatione gratiam inuisibilem conferens.

Sacramenta legis gratiæ Christus instituit, tanquam verus nouæ legis lator & author, in qua electos vocans ad præmia, dedit suæ voluntatis præcepta & redemptionis nostræ sacramenta, in verbis & elementis, vnde diuus Augustinus accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum.

Ad hoc autē instituta sunt in verbis & elementis, vt habeāt significandi euidentiā,

& sanctificandi efficaciam: quia dum elementa oculis, & verba auribus se offerunt, dant significationis rei euentiam. Instituit autem Deus sacramenta, quedam ante aduentum suum, vt Matrimonium & Pœnitentiam, quæ in lege Euangelica confirmavit, dum Pœnitentiam prædicauit, & nuptiis interfuit.

Alia quinque Christus instituit, confirmationem videlicet, paruulis manum imponendo. Vnctionem discipulos ad infirmos curandum mittendo, qui eos oleo ungebant. Mar. 6. Baptismum verò, tum suscipiendo, tum formam illius dando, & præcipiendo, ite, docete omnes gentes baptisantes eos, &c. Ordinem autem, potestatem Apostolicorumque successoribus ligandi & soluendi tribuendo, atque altaris sacramentum conficiendi. Eucharistiam tum sacramentum instituit, conficiendo (ac imminente passione) discipulis dando.

Hæc autem sacramenta multiplicitate de causa à christo instituta sunt. Propter humiliatiõem. Homo etenim inferioribus creaturis se subiiciendo reparat quod (se in creatorem eleuando) primus homo destruxerat & salutem consequitur per meritum

Christi sacramentis applicatum. Secundo ad eruditionem nostram instituta sunt sacramenta, vt scilicet homo per visibilia ad inuisibilia cognoscenda capax efficiatur. Tertio ad exercitationem, qua homo omne vitium declinet, & ad opus pium se exerceat. Vnde Hieron. semper aliquid boni facito, vt semper te occupatum diabolus inueniat. Quarto propter medici ad medicinam congruitatem. Quia cum medicus Deus ipse fit optimus maximus congruenter medicina quàm homini confert, aliquid diuinum præ se ferre debet (gratiam scilicet inuisibilem) & visibilem gratiæ formam. Quinto propter congruitatem ex parte infirmi. Quia cum infirmus fit homo constans corpore & spiritu, spiritus autem in corpore vix spiritalia capere possit nisi in corporalibus, medicamenta hæc spiritalia dare congruum fuit in rebus corporalibus quemadmodum pillulæ in nebula dantur.

Sexto, propter meriti augmentationem. Multum quippe valet ad meritum, quando ipsi Deo piè creditur, in his quæ sub ratione humana non cadunt.

Sacramentum insuper nouæ legis effectus multiplices esse dignoscuntur, à pec-

rato mundant, in bono conseruant, corpori Christi mystico incorporant, iustificant, ad beatitudinem præparant, illuminant, & præseruant.

De numero sacramentorum.

Septem sunt nouæ legis sacramenta secundum septem status hominum diuersos. baptisimus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema vnctio, Ordo, & matrimonium. Baptisimus, ad intrantium statum propriè refertur. Hâc enim Ecclesiam Dei ire oportet. Cõfirmatio, ad pugnantium in stadio præsentis militiæ statum pertinet. Eucharistia, vires infirmantium reficit & auget. Pœnitentia, à peccati morte resurgere facit. Extrema vnctio, ab hac vita mortali exeuntes potissimum decet. Ordo ministrorum Dei & Ecclesiæ statum adornat. Matrimonium verò, eorum statui qui continentia professores non sunt, maximè congruit.

Hæc autem septem Ecclesiæ sacramenta, multiplices habuere in lege antiqua figuras, nimirum in septem tabernaculi lucernis candelabro superpositis. Numer. 8.
In septem

In septem Lotionibus Naaman Syri. 4. Reg. 5. In septem oculis quos super vnum lapidem vidit Propheta Zachar. 3. In septem stellis, quas in dextra sua similis filio hominis habebat. Apoc. In septem libri signaculis quæ agnus reserauit. Apoc. 5. In septem tubis quibus cecinerunt Angeli. Apoc. 8. In septem panibus, quibus famelicam turbam dominus satiauit. Matth. 15.

Hæc septem sacramenta, ad septem virtutes consequendas disponere creduntur. Baptismus quippe est sacramentum fidei consequendæ. Confirmatio, spei, Eucharistiæ, charitatis, Pœnitentiæ, iustitiæ, Extrema vnctio, fortitudinis, Ordo, prudentiæ, Matrimonium, temperantiæ.

Sed ipsa opponuntur peccatis sacramenta, Baptismus, peccato originali, Pœnitentiæ mortali, Extrema vnctio, veniali, Ordo, ignorantia, Eucharistia, malitiæ, Confirmatio, socordiæ Matrimonium concupiscentiæ.

Baptismus in originalis culpæ remedium institutus est, delens etiam aliam quâcunque culpam & maculam, simul pœnam remittens, & gratiam conferens, (modo intentio habeatur tam ex parte subiecti, id est baptisandi) quàm ministri, aut

specialis, aut saltem generalis. Intentio autem generalis est illud facere quod facit Ecclesia. Specialis verò, vt scilicet baptifandus mundetur, & filius Dei & Ecclesiæ efficiatur. Subiecti intentio requiritur si est adultus, alioquin fictè accedens, aut inuitus, sacramenti gratiam non recipit. Si autem nondum adultus & rationis compos, eius supplet defectui pia Ecclesiæ intentio.

Baptifmus omnium sacramentorum ianua verè creditur, quia nullum aliud in Ecclesia confertur Sacramentum, nisi illud præcesserit baptifimi sacramentum. Ad cuius essentiam requiritur imprimis formæ ipsius vocalis expressio. Ego baptifote, in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, amen. Quæquidẽ absque vlla verborum omissione, aut additione, seu trãspositione, nec commutatione fieri debet. Secundum quod requiritur est actualis & euidentis per elementum aquæ ablutio siue maris, seu fontis, aut fluminis: quæ in toto corpore facienda est, vel saltem in digniore corporis parte (scilicet) in capite nudo.

Tertium quod requiritur est inuersio ab vno solo fiat & eodem momento, quo

forma verborum exprimitur: ita quod nō vnus baptifandum immergat, & alius verba essentialia proferat.

Quartum quod requiritur ad baptifmi essentialiam, fides est quā catechismus precedere debet in adultis in quibus fides propria requiritur, & intentio bona: In paruulis vero, aliena quia in fide Ecclesiæ baptifantur.

Baptifmus autem in aqua fieri debet, non in alieno liquore, vel in aqua artificiosa vt puta rosarum, melitiæ, hyfopi, &c. quæ non ad emundationem sumuntur, sed ad delectum & fucum: quæque ab illa maximè distant in qua baptifatus est Christus in Iordanis flumine. Propriè vero in aqua fit baptifmus, quia cum homo per peccatum primi parentis immunditiam incurrit, ignorantiam, & concupiscentiam, ab his tribus per aquam liberatur in baptifmo, puritate (scilicet) aquæ, perspicuitate, & frigiditate. Nam baptifmatis aqua, sua puritate mundat, sua claritate illuminat, suæque frigiditate à concupiscentiæ æstu temperat.

Baptifmus tum in aqua institutus est, ne quem inopia excuset, nèue propter materiei defectum, homo à salute decidat si in

alio fieret liquore: Imo vt vbique terrarum baptismi materia, id est, aqua reperi-ri possit.

At triplicem baptismum esse, scire debent Ecclesiarum rectores, fluminis (scilicet) fluminis & sanguinis, qui tamen inter se differunt. Nam baptismus fluminis, à tota pœna liberat simul & culpa, gratiam in habitu infundit, & characterem imprimi-
mit. Baptismus fluminis, culpam delet, nō quidem semel tantum, sed pluries, & ha-
bet gratiam in vsu in quo meritum confi-
stit. Baptismus vero sanguinis culpam nō solum delet & pœnam, verumetiam sta-
tim præmium confert.

Baptismi solemnitates octo sequentibus possunt versibus considerari.

Sal, oleum, Chrisma, Cereus, Chrismale, saliuæ. Flatus, baptismatis ista figurant: hæc cum patris non mutant esse, sed ornant.

In quatuor locis inungitur baptifandus in fronte, videlicet vt fidem Christianam publicè protestetur, in vertice, vt quæ agē-
da sunt, ab eo subtilius intelligantur, inter scapulas, vt Christi iugum suauius por-
tetur, in pectore autem, vt dulci corde, qui perdulcis est Deus diligatur.

Baptismus fuit materialiter institutus,

quando in ordine à Ioanne baptisatus fuit Christus Matth.3. Formaliter autē, quādo ad baptisandum discipulos misit dicens, ite, docete omnes gentes baptisantes eos in nomine patris &c. Marth.28. Finaliter verò, quando dixit Nicodemo nisi quis renatus fuerit ex aqua&c.Ioan.3. effectiuē quando ex eius latere perfosso, exiere sanguis & aqua. Ioan.19.

Baptismi effectus plures sunt. Ad alia sacramenta preparat, à peccato mundat, quod in mari rubro significatum est, vbi (submersis Ægyptijs) Israelitę transiere incolumes. Pœnam peccati relaxat, vnde baptisati veste induuntur candida: inde dominica in albis nomen sortita est pasce octaua. Baptismus partem baptisati rationalem illuminat, vnde sal in ore ponitur, qui sapientiam in scriptura & discretionē significat. Concupiscibilem tum partem ad bonum inflammat, vnde baptisato accensa datur candela. Irascibilem denique confortat, vnde infans à patrinis sustentatur & ducitur adultus: & post aque effusionem ad altare, Dei quasi victor defertur, quia post maris transitum Israel Amalechitas deuicit. Gratiam cōfert baptismus, quod per columbam, quæ super Christum

baptisatum fedit significatum est. Caractere[m] imprimit, quod per vitreum mare in Apocalypsi figuratur. Fomite[m] peccati mitigat, quod ipsa aquæ frigiditas signat. Diaboli potestatem minuit, quod per exsufflationem signatur. Ianuam cœli aperit: quod in Christi baptismo significatum est, quando cœli aperti sunt.

Passio Christi per causam meritoriam & satisfactoriam, cœli ianuam aperuit. Baptismus autem per causam efficientem & singularem aperit.

Circa sacramentorum administrationem multa ad pietatem, deuotionem, religionemque fidelium excitandam, instituta fuisse creduntur, tum ab ipso Christo, tum ab Apostolis, ac discipulis, necnon à patribus antiquis, nobis per manus tradita, quæ sacramentalia dicuntur. Aliud enim est sacramentum, & aliud sacramentale. In sacramento baptismi salis benedicti applicatio ministri in os baptisandi saluia, trina in aqua immersio, Chrismatis in pectore expressio, in fronte, & inter scapulas olei inunctio, sacramentum non est, sed quid sacramentale & sacramento congruū non tamen de ipsa sacramenti essentia. Catechismus etiam & exorcismus sunt

sacramentalia: non ipsum sacramentum: non enim his omissis, in necessitate sacramentum desineret esse, sed tamen peccaret plurimum, quia scienter illa omitteret.

Inter Ecclesiæ sacramenta, numquam reiterari debent, Baptismus, confirmatio, & ordo. Iterari autem & frequenter quidē debent, Eucharistia, pœnitentia, & extrema vnctio, non quidem in eodem, sed in alio morbo. Matrimonium, verò ab his qui nullo vinculo ligati sunt, reiterari potest.

Quæcunque ad sacramentorum administrationem necessaria sunt, Mundè ac honestè in Ecclesia sub clauē à sacerdote seruari statuimus, eidem horū curam committentes, non laïcorum alicui veluti fontium aqua lustralis, Chrisma oleum sanctum, & infirmiorum prohibentes obstrictè, ne etiam laïcis ad ea pateat aditus.

• Quotannis, chrisma, oleum sanctum, atque infirmorū renouari debent, cum stuppis aut veteribus (ab ipso solo sacerdote Ecclesiæ ministro) combustis, eorum cineres vel in piscinam projiciantur, vel retrò altare in terram sanctam recondantur.

Sacramenta ipsa, ius sepulturæ, aliaque eiusmodi liberaliter ministrantur (nulla salarij mentione præhabita) Postquā verò

facerdos dignè officio suo fūctus fuerit, omnes ad satisfaciendum, iuxta laudabiles quæ hæctenus seruari solitæ sunt consuetudines cōpelli volumus, si id facere reuerint, ac strictè præcipimus, vt qui altari seruit, de altari & viuat. Scriptum est enim non alligabis os boui trituranti. Et dignus est operarius mercede sua. Luc. 10.

Sed & obtestamur ac præcipimus, vt qui ad alicuius sacramenti administrationem, sacerdotes accedunt (si fieri potest) confiteantur prius sin minus, contriti (pro necessitate) pergant, vt sancti sint qui deserunt vasa domini sacra.

Statuimus fontes baptismales in quauis parrochiali Ecclesia haberi, cum vasculis conuenientibus libro, & alijs necessarijs, quæ ab Ecclesiarum procuratoribus ipsis rectoribus custodiēda ministrabuntur, nisi forte alicubi ad hoc teneantur ipsi rectores, aut priores quos ad hoc cogi volumus.

Præcipimus Ecclesiarum parrochialium rectoribus alijsque omnibus sacramentorum ministris, vt cum dei timore ac reuerentia summa ad tanti sacramenti, cæterorumque administrationem accedant distinctèque ac dilucide verba in ipso requisita proferant, immersione seu aspersione

aquæ cum verborum pronuntiatione, debite ac deuotè facta. Prima autem immerfio feu afperfio fiat, cum dicetur. Ego baptifio te in nomine patris. Secunda, cum dicetur, & filij. Tertia, cum dicetur & fpiritus fancti.

Ecclefiarum rectores feu eorum vicarij per nos aut vicarios nostros approbati, protocolum feu regiftrum baptifatorum, in quo annus, mensis, dies baptifmi, nomen baptifati, parentum ac fufceptorum contineantur, magna cum diligentia habentes, custodiant. Idem de fponfalibus ac fepulturis fieri mandamus: quæ regiftra fecum deferent ad Synodum venientes, faltem femel in anno.

Curent Ecclefiarum miniſtri plebē fuam inſtruere, vt quando timetur de infantium morte qui ad baptifmum deferuntur, omni cum diligentia ad Eccleſiam pergant, nec procrastinent. Vbi autem mortis periculum immineret, eo caſu poſſe hoc ſacramentum etiam à laycis conferri, modo diſtincte ac intelligibiliter verba ſacramenti proferent cum trina aquæ afperſione feu infuſione verbis Gallicis hoc modo: *Enfant ie te baptiſe au nom du Pere (eſpandant de l'eau ſur la teſte en ſigne de croix) & du Fils (eſpan-*

dant de l'eau pour la secõde fois en signe de croix) & du saint Esprit, (espendant pour la troisieme fois de l'eau sur la teste tant qu'il en tombe sur le corps à chacune fois,) ad quod congruum est aqua benedicta, quam omnes suis in domibus habere debent, vti. Ob id præcipiatur laïcis, quatenus in vase mundo aquam quæ in vigiliis Paschæ Penthecostes benedicetur diligenter custodiant. Quæ tamen deficiente, alia aqua elementari & communi vtantur, non compositio & artificiosa.

Caueant pater & mater infantem baptizare si alius quispiam adsit. Sed & laudabilius si adsit sacerdos, aut quispiam ordinatus, quibus presentibus, laïcus baptizare non præsumat, neque indoctus, docto presente, fœmina coram masculo. Monēdi sunt itaque parentes, vt statim paruulos ad Ecclesiam deferri procurent, vt baptisentur, ne in illud euangelicum incidant nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnum dei: Ioan. 3. dum expectatur qui sunt paruulum leuaruri.

Baptisandum tres ad summum patrini leuare debent, qui sint ad minus decem annorum, sanæ mentis, & de quibus certò

constat, aut saltē verisimile sit quod fidei rudimenta intelligant, neque religiosos suscipi censemus, qui claustrorum silentiū professi sunt: neque excommunicatos, vel de fide suspectos. Susceptores autem monentur à sacerdote (peractis baptismi solemnij) videant attentiuè quid ipsi baptisati fideiussores promiserint, se apud deū & Ecclesiam pro ipso facturos quando ad meliores annos peruenerit. Quod nomine infantis se in deum patrem &c. credere, baptismum petere, diabolo, & eius operibus, pompisque abrenunciare. Vnde eius instructionem ac salutem curare obligantur quæ leuant ex sacro fonte, potissimum verò neglexerint parentes aut de fide suspecti fuerint.

Si iam loquentem & quidpiam intelligentem baptisari contigerit: tunc ad Ecclesiam veniens si interrogatus, an baptisari velit: responderit volo: ante omnia debet cum sacerdos Cathechizare, & cum instructus fuerit, ad exorcismum veniendum est, cæteraque per ordinem, prout in manuali habentur.

Si infantem in ædibus priuatis baptisetur (hoc necessitate ineuitabili cogente fiat) non secus, & cum primum possibile

erit ad Ecclesiam parrochiam deferatur, solemnitates cæremoniâsque baptismi suscepturus. Interrogétque Ecclesiæ minister, an infans sit baptisatus, modum quærat, materiam, formâmq; vt si quid dubij repererit, infantem sub conditione baptiset, hoc modo. Si tu es baptisatus, non intendo te iterum baptisare: Si autem non es baptisatus, ego baptiso te, in nomine Patris, & filij, & spiritus sancti.

Statuimus clauos ferreos super fontes baptismales ab Ecclesiæ procuratoribus apponi acutos, ne ibi populus sedere possit, vel etiam cubitis inniti, sic enim sacra quasi prophana ludibrio habentur.

• *De Confirmatione.*

onfirmationis sacramentum, est vnctio facta in fronte in modum crucis cum Chrismate, & oleo oliuarum, & balsamo simul mixtis sub hac verborum forma, signo te signaculo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Ex quâ deffinitione clarè habetur quæ sit huius sacramenti materia, quæ sit

forma, quis minister. Materia, est ipsum oleum, quod non obstante mixtione, datur Chrisma, quia à solis episcopis consecratur Forma autem, hæc verba sunt. Consignote signo crucis, &c. Minister, solus Episcopus.

Confirmatio, sacramentum est pugnantium de cuius substantia sex considerari possunt. Duo ex parte sacramenti in se materia (scilicet) Chriftatis, & forma verborum. Duo ex parte ministri, dignitas, scilicet Pontificalis, & intentio debita. Duo vero ex parte suscipientis, frons (scilicet) in qua debet fieri vnctio: & quod confirmandus sit prius baptisatus.

Vnctio Chriftatis triplex in tribus sacramentis consideratur, quorum diuersitas ex fine dependet. In baptismo, fit in capitis vertice, ad signandum fidei susceptionem: vertex enim, locus est cellulæ rationalis. In Confirmatione, fit in fronte ad significandum confessionis Christianæ audaciam, cuius alioquin impedimentum est timor, & verecundia, quæ specialiter pallore manifestatur, vel frontis rubore, ex cellulæ imaginalis propinquitate. In ordine, Chriftatis vnctio in

manibus fieri solet, ad significandam potestatem consecrandi dominici corporis sacramentum.

Doceant Ecclesiarum rectores omnes, tam viros, quàm mulieres vsum rationis habentes, teneri hoc sacramentum suscipere, si adsit facultas, alioquin non tenentur, si verò id facere neglexerint, peccant. At si contempserint, grauius peccatum incurrunt.

Qui hoc sacramentum suscipiunt, confessi esse debent, vt simul cum sacramento, rem sacramenti (id est gratiam spiritus sancti) suscipiant, quæ in animam maleuolam introire non solet, nèue in corpore subdito peccatis habitare.

Huius sacramenti multiplex est vtilitas. Primo gratiam in baptismo datam confirmat, de qua regius Psaltes. Confirma hoc Deus, quod operatus es in nobis. Psal. 67. Ad militiam spiritalem tum præparat: unde Christus Petro dicebat, rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos, Lucæ 22. Sed & confirmandi tanquam pugnaturi pugiles, inunguntur, ne ab inimicis de facili terreantur. Et quia omnes Christiani, pro Christi nomine semper pugnare de-

bent, debent & hoc sacramentum ad hoc validum accipere, vt facilius contra diabolum, mundum, & carnem, pugnare valeant.

Ad constantem Christi nominis confessionem, animam confirmatio, quæ Deum verum & hominem verum profitetur, Deum (inquam) patri & spiritui sancto æqualem, hominem verò patre minorem, nimirum qui ab Angelis minoratus est, vt crucis perferret supplicium. Primum horum in forma verborum apparet, quæ personarum exprimit trinitatem. Secundum autem claret, in crucis signaculo, quod in fronte exprimitur.

Confirmationis sacramentum, intus & extra spiritali decore nos exornat. Intus, per conscientiam puritatem, extra, per bonæ famæ odorem. Quæ duo in Chrismate signantur, quod ex oleo conficitur & balsamo.

In bonis tum agendis, & malis perferendis roborat maximè, confirmationis sacramentum. Datur enim ad robur spiritus sanctus, redde mihi lætitiā salutaris tui (dicebat propheta) & spiritu principali confirma me. Psal 50.

Animam armat & corpus, Confirmatio,

animam (inquam) per characteris impressionem, contra pusillanimitatis vitium. Corpus vero, per crucis signaculum contra demonum insultus. Pugnantem, generosè coronat, quod designatur in vita, quæ circa caput confirmati ligatur. Per hoc sacramentum pleni Christiani fiunt fideles.

Sacramentorum dignitas se habet, vt excedens & excessum. Nam Eucharistia præminet in esse: Baptismus, in effectu. Matrimonium, in mysterio, quia Christi, & Ecclesiæ coniunctionem significat. Confirmatio, præminet in dignitate ministri, quia nisi ab Episcopo conferri potest. Pœnitentia, in frequenti peccatorum remissione. Ordo, in potestate. Extrema vnctio, in peccatorum venialium remissione.

Hoc, confirmationis sacramentum, primi patres, cum scriptura, manuum impositionem dixerunt, quòdque magna cum veneratione ab omnibus Christianis suscipiendum, vtpote, in quo spiritus sancti gratia suscipitur (sacro testante Aurelianiensi consilio) statuerunt. Et quamuis continuo ab hoc seculo transitoris sufficiant regenerationis beneficia: victuris tamen sunt propria confirmationis auxilia.

Quædam

Quædam sunt circa confirmationem de congruitate & bene esse tantum, non de esse sacramenti, quod ieiunis à ieiuno detur, quod per aliquem ipsi Episcopo præsentetur, qui etiam patrinus efficitur. Et quod vita capiti circumligetur, dum autem suscipitur, confirmati nomen ab Episcopo potest mutari, si confirmatus requirat, modo tamen fraus absit & dolus.

Ad hoc sacramentum accedant qui sunt in aliquo statu discretionis & cognitionis, confessi & contriti, qui sciant Symbolum & præcepta decalogi, & in his (prout ætatis imbecillitas ferre poterit) instructi.

Confirmati, bendellos seu vitas per viginti quatuor horas gerant ad minus, quibus elapsis ad Ecclesiam pergant, currentque prædictas vitas sibi per sacerdotem amoveri, qui locum in quo Chrismate liniti fuerint sale tergat, & aqua, quæque in piscinam aut terram sanctam fodiuntur, ne pedibus cõculcari possint. Bendelli autem igne comburantur, & eorum cineres, in prædictis locis reponantur.

Quod inter septem nouæ legis sacramenta, Confirmatio habeatur, ex Tridentino

consilio. sessione S. titulo de sacramentis
 cano. I. Si quis dixerit sacramenta nouæ
 legis non fuisse omnia à domino nostro
 Iesu christo instituta, aut plura esse, aut pau-
 ciora quam septem videlicet, Baptismus,
 Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia,
 Extrema vnctio, ordo, & matrimoniũ, aut
 etiam quodlibet horum septem non esse
 verè aut propriè sacramentum Anathema
 sit. Quod etiam habetur de consecrat. di-
 stinct. 4. c. de his.

De sacramento Eucharistiæ.

Eucharistia iuxta vocabuli ety-
 mologiam, est sacramentum
 bonæ gratiæ & charitatis, tam
 diuinæ quàm humanæ (id est)
 nostræ. Quia in hoc sacramen-
 to, magnæ dilectionis Deus nobis signum
 ostendit, ac nostræ dilectionis affectum
 per idem sacramentum, specialiter erga se
 inflammavit. Et quia sub panis & vini
 speciebus consecratis est Christus, qui est
 author gratiæ & charitatis amator, & di-
 gnè se recipientibus in hoc sacramento,
 bonam optimamque dat gratiam. Sequi-
 tur quod species sacraméntales panis & vini

ipsum continent, Eucharistia dicuntur.

De substantia huius sacramenti sunt quatuor. Primum, quod consecrans, actu sit sacerdos. Secundum, species panis & vini. Tertium, intentio consecrantis. Quartum est forma verborum. Hoc est corpus meum, super panem: Hic est enim calix sanguinis, &c. super calicem.

Circa intentionem considerandum, quod ab attentione differt, quia semper est necessaria intentio, vel specialis, vel generalis. Attentione autem, non est de substantia, sicut quando mens ad aliquid aliud rapitur, in verborum prolatione: Quod quandoque ex infirmitate seu imbecillitate contingit: quandoque ex negligentia vel incuria & tunc peccat sacerdos, non tamen consecrare definit modo intentionem Ecclesie generalem habuerit, facere (scilicet) quod Ecclesia facit.

Intentio autem consecrantis non sufficit, sed & istud sacramentum instituentis (id est) Christi, unde si aliquis sacerdos stans in foro, super omnes panes formam verborum proferet (etiam cum intentione consecrandi) non propterea consecraret, nec transsubstantiatio fieret, nec quidem propter defectum virtutis verborum, cum

vna vice possit sacerdos vnus, tot hostias consecrare, quot toti mundo sufficerent (si esset Ecclesiæ necessarium) sed propter intentionis Christi defectum, qui cum hoc sacramentū instituerit, non intendit quòd cum tali ludibrio vel stultitia, consecratio sui corporis fiat, sed pro Ecclesiæ vtilitate, & necessitate.

Circa formam quoque verborum quemquam errare nolumus. Sciant itaque hanc Ecclesiæ formam nullo modo esse mutandam. Hoc est enim corpus meum. Et quamuis ista coniunctio rationalis enim, non scit de ipsa formæ substantia, est tamen de bene esse ipsius, nec omitti debet. Aliud namque est forma necessaria sine qua trās-substantiatio fieri non potest. Aliud forma debita, sine qua fieri non debet. Idem de panis & vini speciebus sentiendum. Vnde notandum quod Eucharistiæ materia, alia est necessaria, alia verò debita. Materia Eucharistiæ est panis frumentarius, sine quo fieri confectio non potest. Materia verò debita, est panis azimus: quia licet in fermentato posset confici, fieri tamen non debet duplici de causa. Prima est, quia panis azimus institutioni conuenit, quæ Matth. habetur 26. Prima autem die

azimorum, &c. vbi claret Christum corpus suum dedisse in tali materia confectum,

Secunda est, quia azimus propriè significato cõuenit, Christus enim sine omni fermento peccati fuit, quia peccatũ non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius. i. Petr. 2. Idem dicendũ est de materia calicis, quia alia necessaria est, alia verò debita. Materia necessaria, est vinum, quia sanguis Christi in alia materia confici non potest. Materia verò debita, est quod aqua vino misceatur: & hoc duplici ratione. Prima, quia talis materia institutioni conuenit. Secunda, quia talis materia etiam significato conuenit: quia Ecclesia quæ per aquam significatur, Christo per fidem & charitatem iungitur. Vnde Cyprianus, si solum infundis vinum in calicem, tunc Christus sine populo est, cum populus multus, & aquæ multæ sint. Si autem solam infundis aquam, tunc populus sine Christo est. In aceto autem, & agresta, non cõficitur Christi sanguis, quia acetum non est vinum, sed fuit: nec agresta vinum est, sed erit.

Caueãt huius sacramenti ministri, ne multũ aque vino immisceant, ita quod ab aque abundantia, vinum absorberi possit, tunc

enim consecratio non fieret, propter materiae defectum.

Circa Eucharistiam tria consideranda sunt. Sacramentum tantum, vt species panis & vini, visibiles: res tantum, vt corpus Christi mysticum: res & sacramentum, verum Christi corpus quod de ventre traxit virgineo. Sub vtraque specie, totus Christus, indiuisus est, scilicet, corpus, anima, & Deus sub specie panis est corpus Christi per conuersionem. Anima per coniunctionem, & diuinitas, per vnionem. Ista enim quatuor diuidi non possunt, nec ab inuicem separari. Idem de sanguine dicendum.

In hoc sacramento, Christus sic in tota specie, totus est, quod & in qualibet speciei parte, nec est ibi circumscriptus vel locum occupans, vel situm habens, vel subsensum corporeum cadens. Exemplum habemus in speculo, quod si in multas partes diuidatur, in qualibet parte imago apparet quae prius in integro apparebat. Sic de sermone, hostia in tres partes frangitur propter multas rationes. Primo, propter tres personas diuinas realiter distinctas in vna essentia, sic sunt tres partes in diuisione hostiae: vnus tamen idemque Christus

est, secundo propter tres status Ecclesiæ triumphantium, militantium, & patientium (id est) purgatorio existentium. Tertio propter tres status, in quibus fuit Christus. Fuit enim mortalis in mundo, mortuus in sepulchro, & immortalis per resurrectionem factus. Resurgens quippe ex mortuis iam non moritur Rom. 6. Quarto diuiditur hostia, propter tres apertiones in Christi corpore, tēpore passionis, manūū (scilicet) pedū, & lateris huius sacramenti.

Huius sacramenti excellentiam figuræ ostendunt, quæ in veteri testamento illud precesserunt. Nil enim aliud designauit oblatio illa panis & vini Melchisedech sacerdotis. In quam formam habemus huius sacramenti exteriorem, & primum effectum, refectionem (scilicet) in pane & vino. Sed & Eucharistia resectio est spiritualis vitæ in re. Itē figura in manna quod filijs israel pluit dominus in deserto: in quo gratiæ effectus huius sacramenti figurabatur. Exod. 16. Item in aqua Paschali, in quo per liberationem ab Ægyptiorum seruitute, significabatur liberatio populi Christiani à seruitute diaboli, mundi, & carnis. Item in hostia quæ pro reconciliatione Dei & populi fiebat. Tum in

Dei & populi fiebat. Tum in victima, quæ pro peccatorum satisfactiõne offerebatur. Item oblatione mânæ de quo scribitur Iudicum 13. in figura Ionathæ mellitæ, &c.

Huius sacramenti dignitas & excellentia in multis apparet. Primo quia tam ante legem, quàm in lege fuit præfiguratum (vt supra ostẽsum est.) Secũdo quia fuit à prophetis prænuntiatum. Panẽ cœli dedit eis, panem Angelorũ manducauit homo. Psal. 77. præteritum pro futuro, prophetali certitudine. Tertio quia à Christo promissum Ioan. 6. Panis quem ego dabo, &c. ab eodẽ institutum. Matth. 26. Accepit panem, & gratias agens benedixit, &c. ab eodem factum & datum, accipite & manducate, hoc est enim corpus meum. Quarto, ab Apostolis; obseruatum, qui erant vnanimiter perseuerantes, in oratione & communione fractionis panis. Act. Quinto, ab ipsis ordinatum, conueniẽtibus vobis in vnum, &c. Nunquid domos non habetis, &c. Ego enim accepi à Domino, &c. I. Cor. II. Sexto, quia à summis Põtificibus solemnizatum, qui tantum Ecclesiasticum locum, orationes, tempus, vestimenta, & vasa sacra ordinauerunt, omnia ad huius sacramenti ornatum & decorem.

De mirabilibus quæ sunt in sacramento Eucharistiæ.

Primum mirabile, quia ibi corpus Christi est in eadem quantitate, qua fuit in cruce, & est in cœlo, non tamen modo quantitativo, nec propterea terminos illius formæ excedit. Secundum mirabile est, quod in hoc sacramento accidentia remanent absque subiecto (vt fides locum habeat inq. Thomas.) Tertium mirabile est, quod tota panis substantia in totum Christi corpus conuertitur, quæ tamẽ panis substantia, non est corporis Christi materia, nec propterea annihilatur.

Quartum mirabile est, quod corpus Christi non augetur ex multarũ hostiarũ consecratione, nec minuitur ex earundem sumptione. Quintum quod idem corpus, pluribus in locis est sub omnibus hostiis consecratis. Sextum est quod diuiditur hostia, nec tamen corpus Christi diuiditur, sed sub qualibet parte totus & integer est Christus. Septimum est, quod quando tenetur hostia manibus, & oculis videtur, non tamen Christi corpus per se tangitur, aut videtur. Aliud enim videtur (species panis & vini scilicet) & aliud continetur,

scilicet corpus Christi. Octauum mirabile est, quod cum desint formæ seu species, tunc etiam desinit esse ibi corpus Christi. Nonum est, quod cum remaneat ibi panis & vini substantia, ipsa tamen accidentia eundem effectum habent, quam habebant prius satiare scilicet & inebriare, &c.

Notandum quod esse vbiq̄ue simpliciter & propriè, ipsi Deo conuenit, creature autem tantum in vno loco esse. At Christi corpus medio se habet modo. Cum enim sit creaturæ, creatori æquari non debet in hoc quod sit vbiq̄ue. Cum vero sit deitati vnitum, in hoc alia corpora excellere debet, vt simul & semel in pluribus locis esse possit, in hoc scilicet sacramento, nimirum spiritualizatum (id est) spiritus agilitate, impassibilitate, claritate, &cæt. dotatum.

Corpus Christi verum ac reale in hoc sacramento sub speciebus panis & vini esse, neque sensu percipitur, neque naturali ratione deprehendi potest, sed sola fide. Et si sensus deficit (inquit Thomas) sola fides sufficit. Quomodo autem hoc fiat, videndum est, potest esse aliquid in aliquo loco multipliciter. Primò, per loci mutationem, & tunc desinit esse in loco, in quo erat prius. Secundo, aliquid incipit esse in

aliquo loco per generationem quæ fit ab agente naturali, cum de potentia materiæ, forma educitur, quàm præsupponit tanquam generationis subiectum. Tertio, per alterationem, quæ est formæ accidentalis acquisitio (supposita substantia.) Quarto, per creationem, quæ ex nihilo fit, nec naturali virtute fieri potest quando (scilicet) aliquid in loco creatur. Quinto, per operationem, & sic Angeli esse incipiunt in loco, quando in illo operari incipiunt.

Sexto, aliquid incipit esse in aliquo loco, per transsubstantiationem, quæ fit quando vna tota substantia, ex materia & forma composita, in aliam conuertitur manentibus primæ substantiæ, accidentibus) sub quibus prima remota substantia, succedit alia loco illius, sub eisdem accidentibus. Quæ mutatio seu conuersio vnius substantiæ in aliam, speciali nomine transsubstantiatio propriè dicitur.

His suppositis, certum est corpus Christi localiter, & circumscriptiuè, hoc est secundum proprias dimensiones loco respondentem, est in cælo empyreo vbi ad Dei patris dexteram sed & (id est) quiescit, in potioribus bonis & meliori loco. Sed in hoc sacramento, non est in loco

circumscripitiuè, quia omne locatum, est in loco, secundum modum suæ quantitatis dimensionis: in quantum (scilicet) commensuratur siue æquatur loco, per suam quantitatem dimensionem.

Sed corpus Christi non commensuratur sacramento secundum modum suæ quantitatis dimensionis, cum sit maior ipsa sacramenti quantitate, sed est in loco per modum substantiæ, siue eo modo, quo substantia commensuratur dimensionibus, succedit enim substantiæ panis, quæ desinit ibi esse. Vnde sicut substantia panis secundum se, subsuis dimensionibus non erat localiter, sed per modum substantiæ, ita nec substantia corporis Christi. Non tamen substantia corporis Christi est subiectum illarum dimensionum, sicut erat substantia panis. Et ideo corpus Christi nullo modo est in sacramento localiter, nec per consecrationem mutat locum, nec per hoc quod est in sacramento, realiter, corporaliter, & substantiuè, desinit esse in cælo. Non ergo corpus Christi est in hoc sacramento per creationem (cum prius (fuerit) nec per generationem, cum tota substantia) scilicet materia & forma, imo & ipsum compositum, ibi inci-

piat esse, sed per transsubstantiationem.

Notandum insuper, triplicem esse rerum mutationem, vna artificialis est vt quando fit vitrum de cineribus. Alia naturalis, quæ duplex est, scilicet accidentalis, & substantialis. Accidentalisis est, quando idem subiectum manet, sub diuersis accidentibus sibi inuicem succedentibus. Substantialis, est quando eadem materia sub diuersis formis manet substantialibus, sicut patet in elementorum transmutatione adinuicem. Tertia est mutatio supernaturalis, quando nec materia, nec materiae subiectum, sed tantum accidentia sine subiecto manent, quæ in hoc sacramento locum habet: quæ de re plura loqui non est nostri instituti. Doceant suos Ecclesiarum rectores huius sacramenti excellentiam, vtpote quod est effectum, cæteris præponendum sacramentis, in quo gratia confertur, charitas, & ceteræ virtutes augentur, omnia charismatum dona largiuntur venialia, mortaliaque oblita remittuntur, anima spiritualiter reficitur, sed & impingatur & inebriatur, (dicente propheta) calix meus inebrians quàm præclarus est. Psal. 22.

Discant tria in hoc sacramento necessaria, materiam primum & formam de quibus supra dictum est. Secundum potestatem in ministro & authoritatem consecrare volente, tertium vt intentionē habeat, de qua etiam supra diximus.

Legant diligenter quæ in missalibus continentur de difficultatibus circa hoc sacramentum, & missæ officium, vt sciat vnusquisque quid pro officij ratione præstare debeat, ne aliquando incautus erret, ad suâ ipsius perniciem, & Ecclesiæ scandalum, quod summopere vitandum duximus.

Nullus in oratorijs priuatis celebret, nisi de nostra, aut vicariorum licentia, in domibus autem prophanis nullus celebrare præsumat, nisi à nobis, aut vicarijs nostris prius necessitate cognita, & licentia concessa (etiam cuiuscunque dispensatione prætextu) ne vituperetur ministerium nostrum, tantumque habeatur ludibrio mysterium. can. nullus, de consecratione, distinct. i.

Vbi ad infirmos corpus Christi deferendum est, sacerdos delaturus, confiteatur prius, manus lauet, induat suppellicium, & stolam superponat, incedensque cum honestate, reuerentia & tremore (quippe qui

ad ardentem rubrum accedit) orationes ad Deum fundat, tam eundo, quàm redeundo, à cunctis vanis sermonibus abstinēs; lumine præcedente, & campana ante eum pulsante, vt audiens populus, debitam creatori ac saluatori exhibeat reuerentiam.

Omnibus autem Christi fidelibus, qui deuotione & reuerentia sacerdotem corpus Christi deferentem concomitabuntur quadraginta dies indulgentiarum impartimur, tam eundo quàm redeūdo, quotiens corpus Christi ad infirmos deferri continget, etiam si (propter periculum) domum infirmi non ingrediantur. Et hoc populo frequenter à sacerdote nuntietur: vt ad id honoris corpori Christi præstandum, & indulgentias acquirendas paratiores sint.

Sacerdos qui ad infirmum corpus Christi deferet: duas ad minus hostias portet, ne sine Christi corpore rediens, in periculum idolatriæ populum inducat, hoc autē præcipuè in ciuitate Aurelianensi, in vrbibus, & pagis.

Statuimus vt sacerdos qui infirmum visitauerit, de salute sua (omni metu depulso) & sine aliquo furo, illum admoneat, ad

pœnitentiæ & eucharistiæ sacramenta suscipienda, quibuscumque persuasionibus poterit, prouocet: & utilitates quæ ex sacramentorũ susceptione proueniunt, tum spe æternæ beatitudinis, tum futuræ, damnationis metu, proponat cum discretione tamen, & fraterna consolatione. Doceat hinc huiusmodi transitorias aduersitates fortiter esse tollerandas, vanasque animi perturbationes refecãdas, & hoc Dei amore ac timore, qui quos amat, castigat. Doceat non condignas esse passiones huius seculi, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, neque posse esse consolationum participem, qui passionum expertus fuerit.

Si post Sacramenti eucharistiæ susceptionem, infirmum euomere contigerit, videat sacramenti minister, aut rursus speciem sacramentalem ab eodem infirmo sumi, vel ab ipso sacerdote (si fieri possit) alioquin in vase mundo inter sacras reliquas reponatur reuerentur custodienda, eradeturque locus super quem ceciderit, & quod rasum fuerit in terra sancta fodiatur, aut si super linterlum, igne comburatur. Quod si infirmus conualescerit, pœnitentia ei imponatur eo quod in tali statu constitutus

stitutus corpus Christi postularit.

Diebus dominicis, annualibus, & festis diuæ mariæ virginis, nemo audeat in parochiali Ecclesia (nisi de rectoris permissione) missam celebrare, nisi pronò prius factò, ne populus ab assistantia diuini officij, à salutaribus Curati monitis præpediatur.

Ad quod missæ sacramentum, sacerdos prius contritus & confessus, dignè celebrandum deuotè accedat si sacerdotis copiam habuerit, aut scandalum populo non immineat. Vbi autem scandalum immineret, mentaliter saltem cõfiteatur, cum vocaliter tempore congruo confitendi proposito, sitque ieiunus, etiam naturæ ieiunio: caueátque post sumptam medicinam celebrare, & post meridiem.

Et quia honestas exterior, quandam interiorē denotat munditiem, cum omni humilitate, honestate, grauitate decenti habitu, ac vestitu, sacerdos ad altare accedat, decantatis prius canonicis, ac diuæ mariæ horis, saltem ad tertiam vsque exclusiue.

Curet summopere sacerdos vt quantum fieri potest munda sint omnia, panis, vinū, aqua, altare, corporalia, mappullæ, vestes,

& quicquid ad tantum, digne celebrandum ministerium potest requiri.

Ipsa canonis verba, aperte, distinctè, ac sinceræ deuotionis feruore proferat, ea vero maximè quæ à Theologis essentialia dicuntur, (id est) in quibus sacramenti virtus cōsistit, totumque missæ officium legat in libro (quantumcunque sit in hoc instructus) ne fallente memoria erret.

Calix cum patina sit aureus, argenteus, aut saltem stanneus (non alio metallo) integer, & mundus, qui (missa peracta) linteo sericeo aut saltem lineo tergatur honestèque inuoluatur.

In qualibet parrochiali Ecclesia sacarium habeatur, in quo Eucharistia mundè ac honeste recondatur, & clauè obseruatur tam ad populi deuotionem & cultum, intrantis Ecclesiam, quàm ad necessitatem infirmorum subleuandam. Sed & tantum curent in loco eminenti sacramentum custodire, vt qui Ecclesiam oraturi intrauerint fideles, illic oculos dirigant.

Hostiæ quæ ad infirmorum vsu, & ad populi Christiani cultum in Ecclesijs conseruantur, singulis quindecim diebus renouentur, nec vltra differatur: Caueatque sacerdos ne ante consecrationem ita ho-

ftiam eleuet, vt ad idololatriam populum inducat, nèue loco panis benedicti, hostiæ dentur, (etiam non consecratæ) sed panis sua forma benedicatur & populo detur.

Sacerdos plures hostias consecraturus, intentionem suam super omnes hostias super corporali appositas dirigat attentius non autem ad certum numerum.

Sed & hostias consecratas ita sufficienti numero curet habere, vt omnibus sufficiant tam sanis quàm infirmis: magnæ etenim culpæ reus esset Ecclesiæ rector per cuius negligentiam aut incuriam ex hoc seculo trāsiret Christianus, sine hoc viatico, modo illud petierit.

Doceant Ecclesiarum rectores, omnes fideles, ex Ecclesiæ sancta constitutione semel in anno ad minus, die Paschæ (videlicet) teneri pœnitentes & actualiter confessi, summa reuerentia & singulari deuotione, hoc sacramentum suscipere. Pium tamen esse & Christianum frequentius, & maximè singulis annualibus festis, communicare.

Ab huiusmodi autem sacramenti susceptione arceantur omnes heretici, schismatici, excommunicati, & alij huiusmodi homines à corpore & vnitate Ecclesiæ noto-

riè præcisi, qui in malitia sua perdurant.

Tum furiosi perpetuo furore, mente capti, infantes & pueri, qui nundum ad annos discretionis peruenerint. Qua in re sedulo examinanda, & diligenti inquisitione facienda, sub diuini iudicij obtestatione, curatorum conscientias, parentum, ac diuinorum oneramus.

Arceantur præterea à cōmunionē, quos notoriè constat, in manifesto & publico esse peccato vt vsurarii & meretrices publicæ nisi emendatioris vitæ signa præ se ferant certissima. Secus autem, si eorum peccatum sit occultum, seque publicè, presentent, ad euitandum scandalum. Hoc enim casu neganda non est illis cōmunio: etiam si constaret curato eos esse in peccato. Et hoc Christi exemplo, qui Iudæ quē sciebat proditorem, corpus suum sicut cæteris apostolis communicauit. Faciat tamē curatus quod poterit, vt eos ad Pœnitentiam reducat.

Aduenæ & alienigenæ ad communionem non recipiantur, nisi prius literas certicatorias à suis Curatis ostenderint, quibus nullum eos excommunicationis incurrisse vinculum certò constet, neque hæreseos labe confectos. De peregrinis

verò supra diximus.

Nullus bis in die celebrare præsumat (die natalis domino dempto) neque ante auroram diei celebrare permittimus (nisi necessitate urgente) quam nostra aut vicariorum nostrorum permissio expressè continebit.

De sacramento Pœnitentiæ.

Pœnitentia secundum Ambro. & August. est præterita peccata plangere, & plangenda iterum non committere est de peccatis commissis dolere, & à futuris cauere & secundum Gregorium est antea acta mala, & peccata flere & iterum non committere. Quibus definitionibus, pater pœnitentiam per actum duplicem deffiniri, per præteritum (scilicet mala peracta plangere, & per futurum, plangenda iterum non committere. Primus actus in re, secundus in proposito consistit. Pœnitentia duplex, interior quæ est de iure naturali & exterior quæ fit ad arbitrium hominis. Prima non est sacramentum: non enim Pœnitentia per se suscepta, sacramentum propriè dicitur Ecclesiæ, cum talis etiam ante baptismum fieri

possit. Sed illa Pœnitentia que est Ecclesię per ministros iniuncta & facta, sacramentum est vnde à quibusdam sic Pœnitentię sacramentum deffinitur. Pœnitentia est hominis pœnitentis, à sacerdote proprio certis verbis facta absolutio, cum debita intentione prolatis. Et secundum magistrum sententiarum, Pœnitentia est virtus quia commissa mala cum emendationis proposito plāgimus & odimus, & plangēda, vltērius committere nolumus 4. sententiarum.

Vt quæ ad sacramentum Pœnitentię pertinent plenissimè sunt in sacris conciliorum canonibus, ac plerisque decretalibus Epistolis fusissimè exarata, nec non pluribus doctissimorum Theologorū tractatibus explanata, ex quibus mediocriter etiam eruditi facilè possunt instrui: nihilominus ad subditorum nostrorū utilitatē, qua potuimus facilitate, de his quæ frequentius occurrunt, & in quibus peccatur plurimum, aliqua statuere constituimus.

Pœnitentia perapositè à diuo Hier. secūda post naufragium tabula dicitur, quæ est nō minus viatori necessaria, quam ab initio baptisimus. Nam gratia & virtutes in

baptismo infusæ, per peccatum semel deperditæ, hoc pœnitentiæ remedio recuperantur, nimirum quo bona opera per culpam superuenientem mortificata, reuiuiscunt, & quasi renascuntur. Noua huic gratia confertur, & peccator non semel quidem, sed quoties ingemuerit, domino reconciliatur.

Nec iusti nomen amittit (inquit Hieronimus) qui cum ceciderit, per Pœnitentiã resurgit. Ad quam voce euangelica vocamur. Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum Matth.

Tres sunt Pœnitentiæ partes, cordis cõtritio, oris confessio & operis satisfactio. Sicut enim voluntate verbo, & opere, deũ offendimus, ita contritione, confessione, & satisfactioe placamus & veniam impetramus. Et quamuis de omnibus peccatis sit necessaria contritio, confessio satisfactio, sola tamẽ peccatorum detestatione cum proposito confitendi, & satisfaciendi, loco & tempore oportunis, omnia peccata delentur (dicente propheta) Dixi cõfitebor aduersum me iniustitiam meã domino, & tu remisisti impietatem peccati mei. Sed & leprosi facti sunt sani, priusquã ad sacerdotẽ peruenissent. Vnde saluber-

rimum erit confilium, singulis dominicis, & festis diebus, vel saltem annualibus sacerdoti confiteri: alijs autem diebus, seipsum colligere, propriam conscientiam diligenter examinare, singula peccata discutere, eaque mentaliter coram deo effundere, cum postea sacramentaliter confitendi proposito.

Omnis Christianus fidelis mortale sentiens in se peccatum, ad confessionem sacramentalem tenetur, si confiteri possit, que confessio soli sacerdoti (non laico quantumcumque sancto) faciendi (necessitate non obstante) nam in tali necessitatis casu, sufficit contritio, cum proposito confitendi &c. vt supradictum est. Sacerdos claves habet, non laicus.

Prohibemus ne quis sacerdos ad audiendas laicorum confessiones accedat, nisi qui decalogi præcepta, articulos fidei, septem peccata mortalia, eorum grauitatem circumstantias, virtutesque illis contrarias intellexerit, ac memoria tenuerit, sitque talis qui inter lepram & non lepram iudicare possit: Consideretque attentius, quod ipse in tam arduo metuendoque negotio, iudex est cum potestate absoluendi verè pœnitentes, & ligandi impœnitentes con-

stitutus.

Priusquam quis absoluendi habeat, plura requiruntur. Primum, clauium potestas quam ex promotione ad sacerdotium cōsequitur sacerdos: qui solus in foro pœnitentialem absoluere potest. Secundo, requiritur quod illa potestas sit libera, (videlicet) quod sacerdos exercitium potestatis habeat. Vnde suspēsus à diuinis absoluere non potest. Tertio requiritur debita materia, (videlicet) quod suum subditum absoluat, (non enim parrochianum alienum absoluere potest nisi de proprii curati consensu) itaque ne quando quis in hoc turpiter erret, districtè prohibemus, ne quis alienum parrochianum absoluere attentet, nisi necessitatis casu. Et si eum in cōfessione audierit, instructionis gratia, remittat eum ad proprium sacerdotem absoluentem.

Proprium sacerdotum dicimus, Pontificem summum, Episcopum, vicarios illius, curatum & eius vicarium, & generaliter omnes sacerdotes à prædictis legitime deputatos. Alij autem omnes qui eorum loco non vocati nec deputati conantur absoluere nō subditos, seipsos & illos decipiunt quippe falcem in messem alienam mit-

tentes.

Nos itaque animarum periculos confu-
lere cupientes, omnes & singulos nostros
subditos scire volumus, quod illi soli fra-
tres mendicantes, absoluedi habent
potestatem, qui per suos superiores nobis
præsentati fuerunt, & à nobis probati, se-
cundum clemētinam, dudum, de sepultu-
ris. Itaq; qui vult religioso cōfiteri: videat
prius vtrum sit de numero eorum quos ap-
probauimus, aliàs sciat se non esse absolu-
tum, ac maturius ad proprium sacerdotum
pergat.

Confessiones, in Ecclesiæ loco honesto
& conuenienti sacerdos audiat (nisi neces-
sitate urgente) veste decenti, non expecto-
rata, aut emanicata, cum suppellicio ac cal-
mucio (vulgo domino nuncupato) indu-
rus, quod calmutium, ab omnibus Eccle-
siarum rectoribus deferri statuimus, maxi-
mè in suis Ecclesijs.

Abstineat sacerdos qui cōfessiones au-
dit ab omni risu, gestu indecenti, atque
tumultu: quo quid confitens dicat ab astā-
tibus in Ecclesia possit vel etiam suspicari:
Sed patienter ac benigne peccata confi-
tentis audiat, & diligenter inquirat. Vul-
tum confitentis, maximè mulieris aspicere

non præsumat, imouero ne ab aliis videatur quantumcunque poterit, efficiat.

Caueat sacerdos iuuenes puellas, nec nõ vxoratas, non accusantes seipsas de vitio carnis interrogare, & aliis inuſitatis peccatis, nisi à longe & per remotas ac generales circumſtantias, & omni diſcretionẽ ſeruatã, ne dum nimia diligentia eis vitia ſuggerit (quæ ad huc ignorant) fiat, pro ſacerdote Chriſti inſtrumentum diaboli.

Omni iurẽ ſacerdos confeſſionem reuelans grauiter peccat grauiterque venit puniendus, quia famam proximi demigrat, peccatores à ſacramento pœnitentiæ deterret, fidem quam confitenti habet, violat, & contra Eccleſiæ præceptum formaliter agit. Caueãt itaque ſacerdotes, ne verbo, ſcripto, nutu, aut alia quacunque via, quippiam reuelent. Siquis contra feciſſe fuerit deprehenſus, in perpetuos carceres, ad agenda pœnitentiam detrudatur.

Caueant præcipuẽ ne à confitentibus eorum nomina cum quibus peccauerint inquirent: ſed de peccatorum circumſtantijs inquirere cõtenti ſint, pondus delicti augmentibus, quo facilius remedia præſtare valeant furem, raptorem, ſacrilegum, uſurarium, fraudatorem, qui fatetur rem pro-

ximi mala fide retinere, non absoluāt, nisi bona fide polliceatur se omnia restitutorū, vbi primum poterit, damnum passo, vel eius heredi. Si autem non appareat, aut inuenire sit impossibile, eum cui debet fieri restitutio, tunc in pios vsus conuertatur, ad sacerdotis arbitrium confessionem audiētis, vel ad nos seu vicarios nostros deferatur, vt maturo consilio piis rebus impendatur. Prohibemus autem, ne ipsi confessores aliquid eorum, in vsus suos conuertant, vel seruitii diuini prætectu, vel aliàs ne in administratione huius sacramenti, quæ sua sunt quærere videantur.

Nunquam imponat sacerdos Pœnitentiam, per quam aliquid accipiat, vel missæ prætectu dicendæ, aut alio quocunque colore, seu directo, seu indirecto. Qui in hoc deprehensus fuerit, acerrimè castigabitur. Sciant medici & frequenter in pronis suis inotescere studeant sacerdotes, in generali concilio Ecclesiæ distinctè præceptum fuisse, vt vocati ad infirmos visitandos, statim illos moneant, & inducant ad medicos animarum vocandos, vt præmissa (sicut par est) animæ cura securius procedatur, ad animæ curationem. Si quis autem medicorum hoc neglexerit, ab ingressu

Ecclesiæ arceatur.

Priuilegiis Apostolicis & aliis, super indulgentiis, aut facultate eligendi confessorem, non credatur, nisi cum testimoniis literis nostris, aut officialis nostri qui eas recognouerit, inueneritque omni suspicione carere.

Prohibemus ne quis sacerdos, illius mulieris audiat confessionem, cum qua peccauit, vel viri. Qui hoc fecisse fuerit deprehensus (nisi in extrema necessitate) acerbissimè castigatur.

Sacerdotibus nostræ diœcesis permittimus, vt pro arbitrio suo confessorem idoneum sibi eligant, qui eos à peccatis confessis absoluat, dum tamen nobis & superioribus reseruata non fuerint.

De statu conditione, & vita confitentem interroget cōfessor, an sit ex eius subditis, si in sententia excommunicationis sit, si pœnitentias sibi iūnictas impleuerit, si rācores omnes proximo remisit, à quo tempore cōfessionem fecerit, si integram, si scienter aliquod mortale peccatum cœlauerit. Ignaros & rudes benignè instruat. De peccatis statum suum concernentibus, & quæ sunt vsitata interroget, de inusitatis autem cautè agat. Declaret in quāto sit

damnationis periculo, qui in aliquo peccato mortali torpescit. De circumstantiis quæ peccata aggrauare solent sedulo examinet, prudenter & discretè. Quas circumstantias sequens versus continet.

Quis, quid, vbi, quotiens, cur, quomodo, quando.

Quem omnes qui se confessionibus audiendis, immiscet scire oportet.

Moneant confessores nullum esse omitendum peccatum, imperfectam Pœnitentiam nihil pœnitenti prodesse, qui tacet peccata confiteri quorum reminiscitur: omnia debere peccata, integrè, nudè clarè, verè, sine fucò, & cum magna cordis contritione confiteri. Non enim de conuersione potest gaudere, nèue in se sacramenti effectum sperare, nisi cui graue est Deum offendisse, & cui propriæ sordes non fœtent.

Sciant à confitentibus nonne constituerint ipsi à peccatis in posterum abstinere. Quòd si aliquis dixerit, se id facere non posse, tunc ostèdatur ei periculum, in quo est inuolutus, vtpote, qui vt iumentum in stercore computruit: ita vt si nõ cesset singulis diebus ieiunare, & alia quæcunque bona facere, non propterea ad vitam proficiant æternam, ex quo in peccato morta-

li, & peccandi proposito persistit. Confu-
lendum tamen illi, vt orationibus insistat,
ieiuniis & elemosinis, vt sic Deus sua gra-
tia conuertat eum à tali malo peccãdi pro-
posito, non tamen abscondendus est, sed be-
nignè à vitiis deterrendus.

Viri qui confitentur capite sint nudo, ge-
nibus in terram fixis, & manibus flexis.
Mulieres verò caput ad terram inclinatum
habeant, ac velatum sine aliqua pillorum
apparentia: & in summa humilitate in hoc
sacramento, se habere.

Moderatas imponant Pœnitentias, qui
confessiones audiuerint, non perduras,
aut obscuras, sed iuxta peccatorum nume-
rum, qualitatem, & recindinationem, ac
maximè secundum Pœnitentis contritio-
nem: ostendentem pœnitentiam esse par-
uam, neque delictis parem, sed magnam
contritionem requiri præcipuè, quæ sum-
ma pœnitentia dicitur propriè. Pœniten-
tiæ publicæ ab Ecclesiæ rectoribus non im-
ponantur, sed priuatæ & occultæ. Vbi au-
tē casus exigerit imponi publicas, ad nos,
ad vicarios nostros, seu Pœnitentiarios re-
mittant. In quibus exigendis, illa seruen-
tur, quæ hætenus in nostra Ecclesia serua-
ri cõsueuerint: peccata autem propter quæ

gularis efficitur, cum aliis casibus in iure expressis.

Casus Episcopo reservati.

Hæretici, schismatici, & ab Ecclesiæ vnitæ diuisi, manus in personas clericorum, sine graui, & enormi læsione iniicientes, & nisi in casibus & iure expressis. Omnes excommunicati maiori excommunicatione.

Quibus autem modis, quis maiorem excommunicationem incurrat, in titulo de excommunicatis dicitur. Incendiarij Ecclesiarum, & aliorum locorum nondum publicati & denunciati.

Violatores libertatis, vel immunitatis Ecclesiasticæ. Qui contra sacrorum canonum decreta, ac iurisdictionem Ecclesiasticam impediunt. Homicidarij, vel qui auxilium seu fauorem homicidij perpetrandi dederint.

Qui blasphemiam in Deum execrabilem, vel beatam virginem dixerint.

Qui in iudicio scienter penetrauerint, aut falsum tulerint testimonium.

Qui cum brutis coierint, aut maiores

audiuerint vel intellexerint, statim promotori nostro denuntient.

Et quia quædam sunt peccata, quæ sedi Apostolicæ, quædam verò, quæ nobis sunt reseruata vel ipso iure, vel laudabili patrū consuetudine, vel propter scelerum atrocitatem, quæ maturo indiget consilio, & vt aut propter pœnitentiæ grauitatem, vel etiam rubore perfusi, deinceps abstineant flagitiosi, propter ignorantium eruditionem hîc annotare decreuimus.

Casus summo Pontifici reseruati.

Anus iniicientes violentas in clericos, cum enormi læsione, aut in Episcopum vel propriū sacerdotem etiam citra læsionem enormem, siue per se, siue per alium, ope & consilio, vel nutu factum sit. Literas falsificantes Apostolicas, aut falsis scienter vtentes, sacrarum ædium effractores, cum speculatione actuali, vel voluntaria & incendiarij.

Incendiarij etiam aliorum locorum publicati & denuntiati. Simoniacus, siue in ordine, siue in beneficiis, & qui ministrat excommunicatus, vel suspensus, quia irre-

tantur, nisi in mortis articulo, in quo potest quisquis sacerdos quemlibet absolueret.

Si autem propter hanc, ad nos, vel vicarios, seu pœnitentarios nostros, remissionem in prædictis casibus faciendam constet Ecclesiæ rectori, quod vel occultum delictum manifestetur, vel Pœnitens famæ detrimentum euitare non possit: Præfatis rectoribus, facultatem absoluendi concedimus ab illis casibus, mulieres verò præcipuè non notorias peccatrices, sed occultas, ne grauius scandalum ob dictam remissionem subsequatur: & nihilominus iniungat ipsis, vt quamprimùm poterunt opportunè & sine scandalo, ad vicarios & Pœnitentarios nostros accedant.

Forma absoluendi.

Misereatur tui omnipotens Deus & (dimissis omnibus peccatis tuis) perducatur te in vitam æternam, absolutio- nem & remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus.

Dominus noster Iesus Christus qui est

quatuordecim annis in Sodomiam incidant.

Qui in matrimonio, adulterium commiserit, vel alias contra Ecclesie interdictum perpetraverint.

Qui virginem vi, aut muneribus seu persuasionibus defloraverint, & ad malum induxerint, raptum aut incoestum commiserint.

Qui solemne votum fregerint, aut sine iusta & rationabili causa, votum commutari petierint.

Sacrilegus tum, falsarius literarum publicarum, & sigillorum authenticorum ad Episcopum remittantur.

Sortilegi, diuinatores, & omnes qui similes artes exercet, & qui ab eis auxilium, consilium, veritatem, aut rerum occultarum cognitionem expetunt, aut illis credunt.

Abortiuum procurans, & sterilitatem, aut quorum arte, consilio, vel negligentia abortiuus nascitur, & qui partum supposuit.

Vfurarius manifestus, vendens & ad falsas mensuras (certa scientia ac spe lucri) & ad falsa pondera, cum caeteris similibus casibus à iure expressis, ad Pontificem remit-

tonsuram ordinis sacramentum, præcedere, quia in omni tráfitu de statu ad statum, conuenienter interponitur, aliqua dispositio media. Vnde in transitu à statu laïcorum ad statum ministrorũ Dei, prius tonsura optimè interponitur, in qua fit aliquorum capillorum refecatio, coronæ ad instar, quia ordinandus in illius ministerium assumitur, cui seruire regnare est. Est ergo duplex signum in ordinatis distinctum exterius, tonsura, & interius, caracter. Dispositio congruitatis, est ipsa tonsura ad ordinem, non necessitatis.

Sicut in naturalibus dedit Deus superiora corpora in inferiorum regimen & sic & in spiritualibus præfunt, & principes ac iudices seculares qui in temporalibus.

De substantia huius sacramenti, sed considerantur. Primùm, est potestas ordinis, quia nemo hoc sacramentum cõferre potest, nisi sit Episcopus. Secundum, est materia debita, scilicet, vnctio in sacerdotibus, & tactus illorum quæ tangenda sunt in aliis. Tertium, est sexus virilis, quia mulier characterem non recipit ordinis. Quartum, est forma verborum, quæ cuilibet ordini propria habetur. Quintum, est intentio recta tam ordinandi, quàm ordi-

summus sacerdos ipse te absoluat: & ego (authoritate ab eo concessa) te absoluo à peccatis tuis. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: amen. Absoluat in forma prædicta quisque sacerdos, nec eam aliquo modo mutet ad suum libitum, talem enim his verbis præscribere curauimus, alioquin ab omni tuo obseruatam.

De sacramento ordinis.

Ordinem esse vnum ex septem sacramentis Ecclesiæ, pluribus determinatum est generalibus conciliis, nouissimè verò, in consilio Tridentino. Cuius ratio est, quia sacramentum nihil aliud est quàm sensibile signum, ad sanctificationem hominis adhibitum, quod in ordine videtur, quem magister sententiarum ita definiuit. Ordo, est signaculū siue signum quoddam, per quod spiritalis potestas traditur ordinato. Et quamuis sint plures ordines, quia tamen ordinatur ad vnum (scilicet Eucharistiæ sacramentum) ideo est vnum sacramentum. Eandem habemus ex Hugo de sancto Victore ordinis definitionem, qui vult cum Theologis primam

ac ordinare in altari, euangelium legere, verbum Dei prædicare, & ea omnia quæ sacerdoti necessaria sunt ad officium diuinum ritè exequendum ministrare.

Præsbiteri officium est, corpus Christi & sanguinem consecrare, à peccatis absoluerè Pœnitentes, & Impœnitentes religare. Hæc autem in ordinandis apparent: nam ostiario, clauis traduntur, lectori, liber prophetarum, exorcistæ vas aquæ benedictæ acolytæ cerei & candelabrum.

Subdiacono, calix vacuus, diacono, calix cum vino & patena & pane superposito, &c.

Hos Christus exheruisse videtur, Ostiarius ordinem, quando euentes & vendentes (quasi indignos) de templo eiecit. Ioan. 2. Lectoratus, cum in medio doctorum librum aperiens Esaie Prophetarum legit. Luc. 4. Exorcistatus quam à possessis demones expulit. Acolytatus, quando veram se esse lucem professus est dicens. Ego sum lux mundi Ioan. 8. Subdiaconatus quando lynteo præcinctus pedes discipulorum lauit Ioan. 13. Diaconatus, quando in cena prædicauit & alibi, & quando corpus suum suis discipulis ministravit. Matth. vigesimo sexto.

nantis. Sextum quod est de ordinis substantia, est quod ordinandus sit baptisatus, quia baptismus est ianua omnium sacramentorum.

Quoddam est hic sacramentum tantum, ut visibile signum quo potestas confertur. Quoddam est res tantum (scilicet) gratia, quæ dignè ordinem recipienti confertur. Quoddam est res & sacramenti, ut character.

Septem sunt ordines, ostiarius, lector, exorcista, acolitus, subdiaconus, diaconus, presbiter, qui omnium ordinum terminus est perfectissimus. Hi septem ordines, septem sunt gradus, quibus ad Tronum salomonis ascenditur. Ostiarij officium, est locum custodire, in quo sacramenta conficiuntur, ab his qui immundi determinati sunt (id est) excommunicatis hereticis. Officium lectoris, est prophetias aliasque lectiones legere. Exorcistæ officium, est demones arcere, ne damnetur in corpore nõdum baptisati, & hoc per coniurationes. Acolitorum officium, est lumen euangelij in lumine corporali deferre, & ostendere. Subdiaconus oblationes ab afferentibus recipit. Epistolam legit, & diacono quæ necessaria sunt ministrat.

Diaconi officium, est hostias apponere

STATVT. SYNOD.

conditionis, non ratiocinijs obligatus, nō membris corporeis truncatus, non furiosus aut mente captus, non bigamus, vel veruā, vel interpretatiuus, non simoniacus, non vxoratus, non ebriosus, non tabernarius, non vinolentus, non litigiosus, non concubinarius non excommunicatus non hereticus, nec schismaticus, non aliene diæcesis, nisi habeat literas dimissorias à suo superiore veras, qui non furtiuè, neque per saltum, promoueantur: Quique cōstiterit se immaculatum seruare ab omni immunditia, contagio, & vanitatibus huius seculi.

Literæ dimissoriæ illis tantum concedantur ad ordines cōsequendos, quos nostris vicariis certo constiterit aut officiali nostro, à vitiis supra taxatis puros esse (debita examinatione super his interposita.

Vt cum in graue ordinis clericalis scandalum ac dedecus quamplurimos videamus sacerdotes nudos mendicantes, & apparentia egenos, ne quis promoueatur. Inhibemus, néue literæ ei dimissoriæ concedantur ad subdiaconatus ordinem, nisi, sub beneficii titulo sexaginta librarum turonensium ad minus, vel proprii patrimonij triginta librarum turonensium valoris

Presbiteratus ordinem exercuit, quando in ara crucis corpus suum deo patri obtulit.

Inter hos ordines, tres sunt sacri. Subdiaconatus, diaconatus, & presbiteratus, & ideo prohibite sunt nuptiæ à subdiaconatu inclusivè, omnibus superioribus: Inferiores vero matrimonium cōtrahere possunt, Alii dicunt sacri, quia ad altaris sacramentum immediatè ordinantur.

Ætas promouendorum est, in tonsura septennium in ostiario, lectore, exorcista & acolyto, quatuordecimus expectetur annus. In subdiacono decimus octauus, in diacono vigesimus, in presbitero vigesimus quintus certò constet annus.

Solicitudinem maximam gerimus super personis, sacris ordinibus promouendis, ne admittantur indigni, sed tales qui eruditione, ac virtute inter religionis Christianæ cultores, præcellant, nulla nota reprehensibiles, quorum exemplo & doctrina excitentur laïci ad verum nostræ religionis cultum.

Inhibemus itaque ne quis temerario ausu se ingerat postulâs promoueri, nisi ætas, scientia requisita, & vitæ sinceritas suffragentur, qui sit ex legitimo thoro procreatus, non seruus, nec seruilis, aut ascripticiæ

Cum autem (prout accepimus) frequēter acciderit sacrilegos, homicidas, irregulares, ac grauibus aliis criminibus notatos, à proprij iudicis præsentia ac iurisdictione aufugientes, in hac nostra diœcesi quæsiuiffe latibulū, (in graue animarū nostre sollicitudini cōmissarū periculū, & deuoti populi scandalū) nostro officiali inhibemus, ne quem ipsorū approbet, aut permittat in hac nostra diœcesi manere, nisi qui super illius vita propria ac moribus, literas testimoniales à suo diocæsano, aut officiali proprio vicariisue exhibuerit, quib⁹ certo cōstet eū esse sacerdotē, neque vlla excōmunicationis sentētia esse inodatū, laudabilis immo vitæ & cōuersationis esse, cū literis promotionis suæ ad sacros ordines.

Peregrinum etiam sacerdotem interrogabit diligenter officialis, de locis in quibus morā traxerit de causis peregrinationis suæ extra suā diœcesim aliisque (prout faciendum viderit) circumstantiis, quas nos illius prudentiæ reliquimus, priusquā examinationem, & approbationem scripto confirmauerit.

Omnib⁹ insuper curatis, vicariis, aut aliis qui præsunt capelle, elemosinariis, leprosa-riis, aut aliis sacratis locis in hac diœcesi, ne

super quo magnæ importantiæ negotio, per vicarios nostros aut officialem nostrum, aut alios à nobis delegatos fiat diligens inquisitio per testes omni exceptione maiores. Si autem patrimonialis titulus ad eum excessione aut donatione alteri⁹ peruenerit, inquiratur similiter an præfatam pecuniæ summam possit reditus rei cessæ, aut datæ répresentare.

Huic super fraude exactissima fiat inquisitio, si qua interuenerit inter cedentem & cessionarium, cedentis fides exigatur, nec non & ipsius cessionarii. Jurabit autem cedens se donasse sine vlla fictione & spe in posterum repetendi: quod dedit cessionarius autem affirmabit, nullum esse inter eum & cedentem pactum de rerum cessarum restitutione, suæque intentionis esse illa in vsum suum retinendi, & quandiu vixerit vtendi.

Inhibemus ne in Ecclesia aliqua collegiata, parrochiali, aut alicubi, quispiam alienæ diœcesis sacerdos, aut etiam nostræ (si sine dimissorîis literis nostris ab alio Episcopo fuerit promotus, recipiatur ad sacramentorum administrationem, aut missam celebrare permittatur, nisi prius testimoniales literas à nobis, vel officiali nostro obtinuerit.

attentius, quod sicut sacer locus, vt Ecclesia, cœmiterium, altare vasa sacra, & sacramentum in quo Christi corpus continetur, & huiusmodi sunt cum omni reuerentia & honore tractanda, sic sacerdos septies Deo consecratus mundam conseruare debet conscientiam, nimirum quæ est vnum Christi habitaculum.

De sacramento Matrimonii.

Vm rerum opifex omnium Deus Optimus Maximus, hominem ex limo finxisset, adiutorium sibi simile (id est) vxorem ex eius latere formatam, dedit, sicque Matrimonium condidit & instituit, vt hoc medio genus humanum alioquin ad interitum tendens, repararetur, ac propagaretur, in dies, & hilarem simul vitam ducerent, tanto amoris nexu constricti, alter ab altero extractus, duo erant in carne vna. Quod spiritu Dei cognoscens primus omnium ille parens, hoc nunc os (inquit) ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Propterea relinquet, patrem, & matrem, & adherabit vxori suæ. Ideo ante legem hoc sacramentum à Deo insti-

aliquē extraneū, permittāt sacerdotē confessiones audire, aut alia sacramēta administrare, sub pœna grauis emēdæ. Nō tamē intendimus viatorem honestum sacerdotem, ex deuotione, & sine quæstu, celebrare volentem prohibere, dummodo literis sigillatis constet, de illius ordinatione.

Et quia (vt suprā diximus) ordinis sacramentum, ad subleuādā populī Christiani ignorantiam institutum est, ideo, iniungitur omnibus sacerdotibus tā ecclesiarum rectoribus, quā curā nō habētibus vt sacris literis proficere studeant quantū poterūt. Circa verò sacramentorū administrationē maximē tonsuram tum deferre cōgruentē eisdem iniungitur, & habitus honestos, de super clausos, & lōgos sufficiēter. Nunquā cū pileo ad Ecclesiā accedant, sed quilibet galerū, seu virū, vel capitium deferat, suppellico vestitus. Ne ludant ipsi cum laicis, in publico maximē, & expoliati.

Ne in Ecclesia deambulent, néue laicos deambulare permittant, præcipuē quando diuinum celebratur officium. Confratriarum conuiuuiis rarò aut nūquam interfint, rariùs verò puerperiorum.

Loca honesta, & omni mala suspitione carentia habitēt: nec tabernas, nec personas cuiuscūq; sex^o notatas frequētēt. Cōsiderēt

possunt: nubant tantum in Christo.

Bonum matrimonio triplex considera-
tur, fideles (scilicet) vt neuter alieno tho-
ro maculetur, Proles vt spiritualiter æque
corporaliter (id est) ad cultum dei nutria-
tur.

Sacramentum vt non dissoluatur: licet
enim Ecclesia possit diuortia, propter ma-
trimonij impedimenta facere, non potest
tamen, nec debet matrimonium legitimè
celebratum dissoluere, quia quos Deus cõ-
iunxit, homo non potest, (quantuncum-
que sit authoritas) separare.

Quadruplex Matrimoniũ assignât Theo-
logi, Primum carnale, inter virum & fœ-
minam. Secundum, morale inter deum &
animam fidelem, sacro baptisinate lustra-
tam. Tertium allegoricum, inter Christũ
& Ecclesiam eius sponsam, quam militatẽ
in hoc mundo dicimus. Quartum Anago-
gicum, inter Deum & animam beatam, in
Ecclesia triumphati per coniunctionem
æternæ gloriæ.

De sponsalibus ac Matrimoniis atque ea
concernentibus in generalium Consiliorũ
ac sanctorum Pontificum, nec non cano-
nici iurisque ciuilis sanctioribus copiosè
traditur, ex quibus fontibus haurire vo-
luimus

tutum, in lege Mosaica confirmatum, & in lege Evangelica prædicatum fuisset scriptura testatur.

Matrimonium, est coniunctio maris & foeminae, indiuiduam vite consuetudinem retinens, quod per sponsalia initiatur, per consensum animorum expressum, per verba de presenti ratificatur per carnalem copulam consumatur. Matrimonium ab effectu, à matre magis nomen habet quàm à patre, quasi matris mimum seu mumentum, & quia foeminae maximè educandae prolis incumbit officium in utero & extra, donec per se stare possit, vel sic dicitur, quasi matrem monens, ne virum relinquat alteri adherens, vel Matrimonium dicitur quasi materia vnus, propter coniunctionem, & armoniam ad prolis educationem.

Dupliciter consideratur Matrimonium, altero modo vt est officium quoddam naturae, in prima institutione. Altero modo vt est sacramentum Ecclesiae. Quod primum in officium naturae institutum est erat ante peccatum. Factum est in remedium, post peccatum ad deprimendam concupiscentiam, ne fiat homo sicut equus & mulus. Vnde Apostolus, qui se continere non

cum criminis suspitione & occasione iuravit. Peccaret etiam sponsalia trahendo, durate adhuc primo matrimonio. De quo plenius infra inter matrimonij impedimenta dicitur.

DISSENSVS.

Vbi inter ambos qui cōtraxerunt oritur dissensus, eo casu (requirentibus illis) possunt sponsalia dissolui.

EVGA.

Sillorum alter qui contraxerunt sponsalia, fugam maturarit (eo in pronis Ecclesiæ publicis vocato) non reperitur, à iudice possunt sponsalia dissolui, ac pro iudicis arbitrio, aliquod tempus constituetur, quo elapso, ad alia sponsalia conuolare poterit.

TEMPVS.

Vbi inter partes certum tempus præfixum est in ipsis sponsalibus, infra quod matrimonium contrahatur (elapso termino, nulloque apparente necessitatis argumento) is per quem non stat, quo minus absoluat matrimonium, in hoc casu, à vinculo sponsaliorum liberatur. Secus autem quando sponsalia sunt purè contracta, & postea de contrahendo matrimonio terminus præfigitur.

Iuimus omnia quæ hic apponenda iudicauimus. Ne tamen nostræ diæcesis Ecclesiarum rectores in eis errare, aut aliquo modo labi possint, ob librorum penuriam, aut fortasse sermonis altitudinem, quàm facilius fieri potuit. De eis aliquid sommatim referre ac nostra auctoritate statuere, consilium fuit. Primo de sponsalibus dicemus, cum sint quoddam matrimonii præambulum: sunt enim futurarū nuptiarum vtriusque partis promissio.

Pro impedimentorum autem cognitione quibus sponsalia vel contrahi impediuntur, vel contracta, dissoluuntur versiculos imprimis per hostiensem positos referemus, & declarabimus.

*Crimen, dissensus, fuga, tempus, & ordo secūda,
Morbus, & affinis, vox publica cūque reclamāt,
Quod libet ipsorum sponsalia soluit eorum.*

Horum Versuum interpretatio sequitur.

C R I M E N.

Vbi aliquis vxoratus aliquam iurauerit in vxorem ducere, post mortem viuentis vxoris, non tenetur: quia malè &

sponsi, infra eundem gradum cognita fuerit, dissoluuntur sponsalia.

P V B L I C A.

VBI fama volat inter contrahentes, canonicum esse impedimentum, & ita validum, vt nullo modo cõuinci possit, tunc non tenentur sponsalia.

C V M Q V E R E C L A M A N T.

QVando cõtra parentum voluntatem & consensum, aut ante etatem rationi & iudicio debitam contracta fuerint sponsalia, & cum partes ad etatem & iudicium peruenerint reclamãt possunt sponsalia dissolui.

Æ T A S.

ANte septimum etatis annum tam in masculo quàm in fœmina, sponsalia contracta non tenent, nisi maiores facti ac iudicij capaces ratum habuerint.

V O T V M.

VOtum solenne, & iam contracta sponsalia dissoluit, contrahẽda impedit. Idem facit & votum non solenne, sponsalia præcedens.

ORDO.

SI is qui spūsalia cōtrahere sponponderat interim deuotione tactus Ordines sacros susceperit, nec aliquis super hoc reclamauerit, à sponsalibus liber est, & ordinatus liberè suo munere fungetur.

SECUNDA.

SI post sponsalia prima (etiam per verba de futuro iurata) cum secunda quis cōtrahat, per verba de presenti aut etiam futuro, & inde copula sequatur: prima dissoluntur sponsalia.

MORBUS.

SI post sponsalia morbus interuenerit, vt puta si alter nasum, vel oculum perdat, vel in lepram aut alium similem morbum incidat, dissoluntur sponsalia.

AFFINIS.

SI post spōsaliorum contractum cognouerint contrahentes se esse infra quartū gradum affines quod tamen prius ignorabant. Vel si post sponsalia eam quæ sponsæ suæ infra quartum consanguinitatis gradum inclusiuè sponsus cognouerit: vel etiam & conuerso sponsa à consanguineo

in hac re arbitraria possit laudabiliter statuere, sunt enim in hoc iura varia (inquit glosa in cano. 27. quæst. 2.

Præter casus supra assignatos, sciendum est illis omnibus casibus (quibus Matrimonium impeditur) illis etiam sponsalia impediri. Prohibito enim consequenti, censetur & antecedens prohiberi.

Circa prædicta & sequentia Matrimonij impedimenta, & occurrentia dubia, rectoribus Ecclesiarum nostræ diocesis prohibemus, ne aliquo modo in prædictis casibus aliquid inter partes decernat: sed si quid tale in suis parrochiis contigerit, diem certum statim partibus assignent ad comparandum coram officiali nostro, qui cum maturo peritorum consilio, de prædictis & similibus deffinire valeat (imposita per eum salutari Pœnitentia) iis qui fidem scellerunt.

De impedimentis Matrimonii.

S Equuntur impedimēta quæ prohibent Matrimonium contrahi, & iam contractum dissolvent.

FORNICATIO.

Post contracta sponsalia, si ex contractibus vnus fornicatus fuerit, (altero reclamante) qui non peccauit, sponsalia dissoluuntur.

HÆRESIS.

Sivnus in hæresim incidat, non cogatur alter matrimonium absoluere. Si autem voluerit, maneat ad hoc verò maximè, vt fidelis infidelem saluet. primo Corinth. 7.

CONDITIO.

Quando sponsalia sunt contracta adiecta conditione dandæ pecuniæ, vel alia simili & honesta, si nõ impleatur conditio, potest à sponsalibus discedi.

Et cum matrimonia debeant esse libera, metuendumque sit ne ij qui iam sponsalia contraxerint, ita matrimonium absoluere compellantur, vt deterius quidpiam in futurum eis contingat. In solvendis sponsalibus altero reclamante, iniungimus Officiali nostro quatenus diligenter inquirat, an sponsalia sint iurata necne: causã tum dissidij, qualitã & pertinaciam partium consideret, vt sic (prout iuris erit)

nescit. Dum autem adhuc est in pendentem conditio honesta & possibilis, si cum alia contraheret quis, secundum Matrimonium teneret, etiamsi postea eueniret cōditio. Illa autem conditio quæ est contra matrimonij substantiam, vt puta, quando est contra bonum prolis, fidei, aut sacramenti, si sit ab ambabus partibus apposita, vitiat matrimonium.

Monemus itaque subditos nostros, ne tales condiciones apponant, néue apponantur, & quicquid inhonestum vel impossibile esse potest. Ea verò quæ diximus de conditionibus quæ matrimonium suspendunt de futuro intelliguntur. De conditionibus autem de præsentem, vel de præterito quæ matrimonij actum non suspendunt, aut ab initio veræ sunt, & valet matrimonium, aut falsæ: & tunc nullum est Matrimonium. Si tamen conditione pendente, copula carnalis interuenerit, à conditione disceditur.

VOTVM.

VOtum simplex contrahendum Matrimonium impedit: contractum autem non dissoluit. At votum solenne, & contrahendum impedit, & iam contra-

*Error conditio, votum cognatio, crimen,
Cultus disparitas, Vis, ordo, ligamen, honestas
Sensus, & affinis, si fortè coire nequibus:
Hæc socianda vetant connubia, facta retra-
Etant.*

E R R O R.

SI quis cum Anna, contrahere matri-
monium intenderit, contrahat autem
cum Bertha, aut si liber intenderit contra-
here cum libera, cōtrahat autem cum ser-
ua (modo non sit ascriptitiæ conditionis,
hec Matrimonium impediunt, non tamen
dissoluunt, si post cognitum errorem, in-
uicem consenserint. Error autem fortunæ,
(vt si putet diuitem, quæ est pauper, vel
nobilem quæ est communis conditionis,
vel pulchram quæ est deformis,) non vitiât
si errores, nisi personæ errorem includant,
vel si putaretur esse Christianus, qui tamē
paganus est & infidelis.

C O N D I T I O.

SI sit conditio inhonesta vel impossibi-
lis, quæ non est contra substantiam Ma-
trimonij reiicitur, & valet Matrimonium.
Conditio autem honesta & possibilis, ma-
trimonium suspendit, & ea deficiēte, eua-

Si autem alter ex his qui contrahere volūt est in quinto, alter autem in tertio, tunc contrahere possunt. Quia collateralium in linea inæquali toto gradu remotior, distat à communi stipite.

Cognatio spiritualis.

Si personarum propinquitas proueniens occasione Baptismi, Confirmationis, vel Catechismi inter personas in iure expressas, robur trahens ab Ecclesie institutione. Ea autem spiritualis cognatio, quæ in Catechismo contrahitur, obest quidem contrahendo Matrimonio, sed iam contractum non dissoluit. Ea verò cognatio quæ per baptismum contrahitur, & confirmationem, contrahendum impedit, & iam contractum dissoluit, si illa cognatio matrimonium præcesserit.

Contrahitur autem spiritualis cognatio modis sequentibus, vt plurimum, reliquos at casus qui non ita frequenter occurrunt, possunt à iure doceri. Pauciores à concilio Tridentino casus cognationis spiritualis numerantur.

etum, (post voti emissionem) dissoluit. Solenne verò votum, dicitur, vel per ordinis susceptionem sacri, vel per professionem expressam, seu etiam tacitam vni ex religionibus approbatis factam. Tacita autem professio fit, vel per habitus delationem professoris per annum factam, ab eo qui est ætatis competentis, vbi sunt indistincti habitus. Si autem distincti sint habitus professorum & nouitiorum, per delationem habitus professorum per tri-duum. Ita tamen si in iis suscipiendis superiorum authoritas, ad quos hæc spectant interuenerit.

C O G N A T I O.

TRiplex est in iure cognatio, carnalis, spiritualis, & legalis. Carnalis cognatio, est vinculum personarum, ab eodem stipite descendantium carnali propagine contractum, quæ inter ascendentes, & descendentes perpetuam continet prohibitionem, vt patris, aui, proauis, & aliorum ascendantium cum descendentibus. Inter collaterales autem, vt sunt fratres, filius fratris, patruus & similes, contrahendum impedit, & iam contractum dissoluit vsque ad quartum gradum inclusiue.

autem summopere pater, ne filium ex propria vxore genitum ex sacro fonte leuet, aut baptifet. Si enim fcienter, vel extra extraneam neceffitatem id fecerit, vxori debitum exigere prohibetur in futurum. Si tamen maritus & vxor fimul alienum filium ex sacro fonte leuant, nullum ftatuimus impedimentum (neceffitare urgente) tamen abftinere melius eft.

Eandem cafuum cognationis fpiritalis declarationem in confirmatione ftatuimus.

Cognatio legatis.

S r quædam proximitas ex adoptione proueniens, quæ aliquando & contrahendum impedit matrimonium, & iam cõtractum diffoluit. Sed de eadem multa fcribere fruſtra, cum rara fit modo, maxime in noſtra diceceſi.

C R I M E N.

M Atrimonium ſecundum (prima uiuente vxore) cõtractum nullum eſt, niſi fortè primum matrimonium nullum fit, per aliquem ex illis caſibus, quos ſuprà nominauimus, & ex quo impedimentum publicæ honeſtatis non reſultauerit, vel

Baptisatum & baptisantem.

Baptisatum & filios baptisan-
tis, etiam illegitimos.

Baptisatum & vxorem bap-
tisantis inter prius cognitam
non autem concubinam.

Baptisantem & patrem &
matrem baptisati.

Parentes baptisati, & vxorem
baptisantis prius cog-
nitam.

INTER } Leuantem & leuatum.

Leuatum & filios leuantis, si
sint legitimi, sint non

Leuatum & vxorem leuan-
tis.

Prius cognitam non concu-
binam.

Patrem & matrem leuati &
leuantem.

Patrem & matrem leuati &
vxorem.

Leuantis prius cognitam.

Quantum ad contrahendam hanc co-
gnationem spirituales, non refert vtrum
sacerdos baptizauerit, vel (imminente ne-
cessitate) laicus siue vir siue mulier. Caueat

Matrimonium per metum cōtractum (qui in constantem virum cadit, vel constantem mulierem) est nullum: nisi cessante vi & metu libera voluntate simul cohabitent, & quamuis metus leuior, matrimonium cōtractum non dissoluat: tamen quia ex coactis nuptiis infœlix exitus, vt plurimum sequitur.

Parentes monemus ne sua authoritate, vel nimis filios suos ad contrahendum cōpellant: iniungimus autem Ecclesiarum rectoribus, quòd si minimam metus suspicionem deprehenderit, nunquam ad vltiora procedant, cum in his duarum partium liber consensus, maximè requiratur.

O R D O.

Sacri Ordines, qui sunt subdiaconatus, diaconatus, & presbiteratus matrimonium contrahendum impediunt, & contractum dissoluunt. Quod tamen intelligendum, quando sacer ordo Matrimonium precessit: Aliàs si potest Matrimonium cōtractum, aliquis promoueatur, non dissoluitur. Minores autem ordines, qui sunt Ostiariatus, lectoratus, exorcistatus, & acolytatus, matrimonium non impediunt.

vnus ex contrahentibus secundum Matrimonium, habuerit bonam fidem. Tunc enim post mortem primę vxoris, in secundo Matrimonio remanere compellitur, is qui mala fide contraxit, postulante eo qui fuit bonę fidei: quę vnus bona fides operatur, quòd proles legitima censeatur. Si autem vterque fuerit in mala fide, semper manet nullum secundum Matrimonium, & ex illo proles illegitima.

Si ergo vir (viuente prima vxore) cum aliqua muliere adulteratus fuerit: post mortem vxoris eam ducere non prohibetur, nisi vltra adulterium fidem de præsenti vel futuro dederint (stante adhuc primo vinculo inuicem) nupturos post mortem primę vxoris, vel alter machinatus sit in mortem deffunctę. Si autem sine adulterio in primi mariti mortem communiter conspirauerint: nullum est secundum Matrimonium, eadem è conuerso in persona mulieris obseruanda.

Cultus disparitas.

SI Iudæus aut Mahometicus cum Christiana contrahit, dissoluitur matrimonium: alius si esset alter hæreticus, & alter catholicus, quia propter hoc matrimoniũ, non dissoluitur, cum ambo Christiani sint,

si sponsalia nulla sint. Hæc autem necessaria sunt priusquam habeat locum hoc impedimentum: Primo, quod sponsalia sint pura, si autem apposita esset talis conditio, quæ actum suspendit (ea pendente) non oriuntur. Secundo necessarium est, quod sponsalia sint cum certa persona liberè cōtracta: secus si cum incerta. Tertio, quod non sint nulla ex consensu defectu, utputa quia vis esset illata, vel si essent ambo contrahentes, vel alter eorum septennio minores.

S E N S V S.

Mente alienatus, matrimonio consentire non potest, nisi tantum esset, per interualla furiosus, tempore enim dilucidi interualli, contrahere posset.

A F F I N I S.

Affinitas est personarum proximitas ex coitu proueniens, omni prorsus parentela carens. Animaduertendum autem est, affinitatem propriè sumptam, non ex consensu præstito in Matrimonio, sed ex copula carnali originẽ trahere. Et ideo licitè siue illicitè te mulieri misceas, ex tali coitu ipsa tuis consanguineis affinis efficitur.

LIGAMEN.

Qui uxorem habet (illa viuente) alteri merere non potest, dum tamen sit legitima: alias non prohibetur, nisi ex primis nuptiis resultaret impedimentum iusticiæ honestatis publicæ. Qui nihilominus sponsalia contrahit cum vna, si cum alia contrahat per verba de presenti, vel per verba de futuro, & sequatur copula, à priori vinculo eximitur: Puniendus tamen est, ob fidei violationem.

Propter absentiam alterius ex coniugibus, non conuolet alter ad secundas nuptias: nisi de morte coniugis debitè certioratus.

Honestatis publicæ iusticia.

Quod impedit Matrimonium contrahendum honestatis publicæ iusticia, & iam contractum dissoluit, quæ ex sponsalibus oritur: Eodem enim modo, quo ex Matrimonio celebrato cum consanguineo resultat affinitas (vt statim dicetur): sic ex solis sponsalibus, publicæ honestatis iusticiæ impedimentum, ad consanguineos affidati, vel affidatæ. Quod procedit etiam

datam per verba de presenti, ante tamen copulam, alter (altero etiam inito) monasterium ingreditur. Post cuius professionem, ille qui in seculo remansit, & vult remanere, solutus omnino lege cōiugij, potest liberè aliud matrimonium contrahere. Postquam vero fuit Matrimonium per copulam carnalem consummatum, ambo in seculo remanentes, de mutuo consensu vouere possunt continentiam, atque ambo Monasterium ingredi: Potest etiam alter (de consensu alterius) religionem introire, si modo ille qui in seculo remansit, non sit de incontinentia suspectus: Quo casu licet remanens in seculo sit à lege, & debito Matrimonii solutus, sic quod debitum reddere non possit: non tamen potest cum alio contrahere (viuente eo qui monasterium est ingressus.

Ad declarationem itaque præfatorum casuum, Animaduertendum est, quod si præfata impedimenta præcedunt nocent Matrimonio: si sequuntur, vinculum non dissoluunt: & sic Matrimonium declaratur per talia, nullum, non autem illud, quod prius efficaciter contractum est destruitur.

Quædam sunt alia impedimenta, quibus matrimonium contrahi prohibetur:

tur. Qui tui facti cōsanguinei, si te infra quartū attingant inclusiue, cū ea cōtrahe-
re prohibentur cum sint ei affines, primo
genere affinitatis, & eo gradu quo sunt cō-
sanguinei: & ita è conuerso. Exempli gra-
tia. Consanguinei mulieris quam cognouisti,
sunt tibi eo affinitatis genere affi-
nes & toto gradu affines, quoto sunt con-
sanguinei illi mulieri ad quam accessisti:
parique ratione & modo, & impeditur &
dissoluitur matrimonium sicut inter con-
sanguineos. Si forte coire nequibis.

Naturæ impotētia (si tamen sit impurga-
bilis) siue ex parte viri, siue ex parte mulie-
ris, matrimonium impedit & dirimit. Quo
casu cum diligenti & exactissima causæ co-
gnitione opus sit, ad Officialem nostrum
talìa statuimus esse remittenda.

D O L U S,

SI talis dolus interuenerit, qui consen-
sum vtriusque partis impediuerit, ma-
trimonium nullum est: Aliàs matri-
monium per dolum initum & iam con-
summatum tenet (etiamsi dolus causam
contracti matrimonii dederit. Sciendum
est quod si matrimonium semel validum
fuerit, ac legitimè contractum, vno casu
tantum, posse dissolui: scilicet post fidem

Debet enim illud de cuius excellentia exclamat Apostolus sacramentum hoc magnum est Ephe. 5. In plena luce, magna solennitate, dignoque apparatu, parentibus & amicis partium presentibus celebrari

Matrimonium per verba de presenti, hæc præcedere debent, Primò, sponsalia per verba de futuro palam in ecclesia in manu sacerdotis pluribus presentibus, maximè proximis parètibus vt possint facilius probari, & omni mala suspicione carere. Secundo, tria banna præcedant, quæ per Curatum, aut eius vicegerentem, in pronis Ecclesiæ proclamari debent.

Fiant autem huiusmodi banna, diebus festis, & non alijs, fiantque per tres dies inuicem distantes, vt etiam interuallum sit inter diem, quo contrahitur matrimoniũ & diem quo factum est vltimum bannum. Post modum promissiones per verba de presenti recipiantur, solenniter per sacerdotem in facie parrochialis Ecclesiæ palam & publicè sub periculo pœnarũ prædictarũ. & fiat ibi quartum bannum ex abundantia.

Caueant ne per imperitiam promissiones exigant in sponsalibus per verba de presenti: Intelligere enim debent, longam

contractum tamen de facto, tenet, vt puta catechismus, vt supra dictum est. Tempora quibus matrimonia celebrari prohibentur sunt, ab abuentu domini, vsque ad Epiphaniæ octauã, à Septuagesima, vsque ad octauas Paschæ. A primo die rogationũ, vsq; ad octauas Penthecostes, quod de matrimonio tamen intelligendum volumus. Spõsalia enim quolibet tempore celebrari possunt.

Interdictio facta auctoritate iudicis cõpetētis ex causa, vt puta quod adsit cognitum, de partium controuersia, contrahendum impedit matrimonium.

Prohibemus distriçtè clandestina contrahere matrimonia, vt puta bannis non factis publicè secundum moram Ecclesiæ, vel alias contra illius interdictum: Si tamẽ de facto contractum fuerit matrimonium atque consummatum tenere volumus.

Sed quicũq; in aliquo illorũ casuũ peccauerit, quoquo modo grauiter coerceatur vel per Thori separationem ad tẽpus, vel arbitraria pœna, secundũ qualitã delicti.

Inhibemus graui sub pœna, ne media nocte aut ante lucem tantum Matrimonij sacramentum celebrent Ecclesiarum retores (sub magiæ fugiendæ prætextu.)

fiant, quàm in parrochialibus Ecclesijs, nisi (necessitate vrgente) à nobis vel vicariis nostris permissione præmissa Ecclesiarum rectores habeant speciale mandatum.

Qui sunt alienæ diæcesis (nisi cum licentia nostra aut officialis nostri licentia) ad benedictionem non admittantur nuptialem. Dicto autem Officiali nostro iniungimus, vt diligenter inquirat, an is qui contrahit, aliam habeat vxorem, in diæcesi vnde est oriundus vel alibi. Inquirat tum de religione, vita, & moribus, de qua licentia fiet registrum per promotores nostros qui (prout moris est) fideiussores recipient & super hoc expedientur literæ in forma authentica, cum signo dicti officialis ac promotoris, & sigilli nostri appensione.

Quando autem contrahentes sunt diuersarum parrochiarum non tamẽ alienæ diæcesis, ad Matrimonium non admittantur contrahendum in altera parrochia, nisi cum certificatione debita sui curati, qua significabit banna esse facta solemniter in sua parrochia, & nullum apposuisse impedimentum.

Si quispiam superuenerit qui se matrimonii complemento opponat, postulet ab eo Ecclesiæ rector causam oppositionis

esse differentiam, Si dicat promitto me accepturum te in vxorem, vel si dicat accipio te in vxorem. Itaque ad imperitorum instructionem in sponsalibus ministrâdis sic verbis Gallicis dicat sacerdos ad masculû prius verba dirigēs. *N. Vous promettez que vous prendrez. N. presente, à femme & espouse, si Dieu & nostre mere Sainct? Eglise sy accordent.* Respondeat autem oportet masculus *Ouy.* Hinc ad mulierem verba dirigens sacerdos, dicat hoc modo. *N. Vous promettez à. N. present, que vous le prendrez à mary, & esponx, si Dieu & nostre mere sainte Eglise sy accordent.* Respōdeat autem oportet & illa *Ouy.* Et tunc subiiciat sacerdos. Et ego affido vos, In nomine patris & filij & spiritus sancti, signando eos signo crucis, & aqua aspergendo lustrali. Que verò in die nuptialis benedictionis à sacerdote agēda sunt in manuali impressa sunt.

Fiant Ecclesiarum rectores registrum fidele tam sponsaliorum quàm Matrimoniorum in sua parrochia contractorum, quod ab eis fideliter conseruetur: vt quotiens opus fuerit, officiali nostro ostendant.

Matrimonia ipsa & missæ, que in benedictioniano celebrantur nuptiali, non alibi

damus). Quibus opponētibz, & affidatis talem assignauimus diem ad comparēdū peremptoris & personaliter corā vobis, ad procedēdum super prādictis (prout iuris erit.) Simul auctoritate in hoc nobis demandata eis inhiuimus, sub pōnā sententiā excommunicationis pōnā arbitrarię, ne partes, vel earum altera fortiori vinculo se astringat vel inter se vel cum alio: quod ad aliter per vos ordinatū fuerit.

Si autem quis obtulerit se non formali oppositione, sed simplici demutatione, impedimētum esse inter affidatos, tunc similem faciat relationē Ecclesię rector (mutatis mutandis) secundum emergentium emergēti diuersitatem casuum : non tamē denuntianti assignet diem corā nobis, nisi forte partem se constituere voluerit, & vt sommarię denuntiationis seu oppositionis causa expediri & terminari possit, & rei veritas cognosci, procuret Ecclesię rector de prādictis informationem fieri per se, aut alium idoneum. Quam clausam & signatam dicto officiali nostro exhiberi curabit Ecclesię rector ea ipsa die, quam partibus assignarit, in ea autem denuntiās excommunicari poterit & inquiri, velit ne partem se constituere.

statumque, ac sine vlla dilatione, diem opponenti assignet, ad comparandum peremptoriè & personaliter coram officiali nostro ad diem breuem (competentem nihilominus) idque etiam partibus nubere volentibus significet, quibus eandem diem assignet ad comparandum peremptoriè & personaliter coram dicto officiali. Interim autem partibus ipsis (authoritate nostra) inhibeat, sub pœna excommunicationis ac mendæ arbitrariæ, ne dictum contrahant Matrimonium, néue ad carnalem procedant copulam. Hæc autem quamprimum per scripturam, propria manu subsignatam significant huiusmodi Ecclesiarum rectores officiali nostro, vt ius vbique seruetur.

Forma quam Ecclesiæ rector seruabit in relatione officiali remittenda.

Go. N. talis Ecclesiæ rector, vobis domino meo Aurelianensi officiali certifico. N. tali die & anno, cõparuisse coram me, qui se matrimonii complemento formaliter opposuit, inter. N. & N. affidatos contrahendi, ob causam talem (quam oppositionis causam ad longum deductum in relatione inferendum man-

Et quia ex aliis diocesisibus multi huc accedunt incogniti, se esse coniugatos affirmantes, ne tales ad sacramenta Ecclesiastica admittantur, prohibemus, nisi vel certis literis, vel testibus fide dignis matrimonium inter se contractum esse docuerunt. Fugato tamen vbique scandalo maiore.

De sacramento extreme vnctionis.

Mediator Dei & hominum, non solum Iesus vocatur, in quantum habet saluare, sed etiam Christus, in quantum habet vnctionis gratiam in alios diffundere, quod in Dauide significatum fuit, quem tribus vicibus, vinctum fuisse legimus. Primo, in domo patris sui, in signum regni futuri. 1. Reg. 16. Hæc vnctionem in baptismo significat. Secundo, in Hebron super Iudam, postquam multa mala perpeffus est. 2. Reg. 2. Hæc vnctionem in confirmatione significat. Tertio, vinctus fuit iterum in Hebron, super omnem Israël, postquam in pace regnavit. 2. Reg. 5. Hæc extremam significat vnctionem, quæ est vnctio hominis infirmi pœnitentis facta à sacerdote vero huius sacramenti ministro, in determinatis

corporis partibus, cum oleo ab Episcopo consecrato, curationem venialium peccatorum significans, & gratiæ diuinæ colationem.

Infirmatur quis in vobis (inquit Iacob) inducat presbiteros Ecclesiæ & orent super eum, vngentes eum oleo, in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alienabit eum dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei. Quibus Apostoli verbis, virtus atque fructus huius sacramenti apparet, nimirum ad corporis & animæ salutem, multum faciens. Propterea debent Ecclesiarum duces plebem sibi commissam monere sæpius, ne tantum sacramentum parui faciant, immouero summis votis amplectantur, reuereantur, & (imminente necessitate) humiliter requirant, & deuotè suscipiant.

Ex illa Apostoli autoritate, & sanctorum scriptis Theologorum, talia huiusce sacramenti descriptio colligi potest. Est hominis in extremis positi vnctio, in determinatis corporis partibus, ex oleo ab Episcopo cōsecrato, à sacerdote facta, cum debita verborum forma, cum intentione prolata, venialia remittens, & corporis debilitatem alleuians.

Materia ergo huius sacramēti, est oleum ab Episcopo consecratum, nec aliquid ibi confectum oportet ex oleo & balsamo, vt in materia Confirmationis quia Confirmatio est instituta ad fidei confessionem. Et ideo in confirmato requiritur, non tantum conscientię puritas, per oleum significata, sed & bonę vitę & famę odor, per balsamum significatus, illis autem qui statim sunt ex hac vita discessuri, sufficit conscientia pura.

Ex illa autem superius facta huius sacramenti descriptione, duos huiusce vnctionis effectus principales colligimus. Primus est venialium peccatorum remissio. Secundus, est infirmitatis corporalis alienatio. Exterior enim & visibilis, illa vnctio qua corpus oleo vngitur, signum est interioris, & inuisibilis animę vnctionis, de qua diuus Ioannes cap. vos vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia, & vnctio quam accepistis ab eo manet.

De forma huius sacramenti.

Vnde omnia nouæ legis sacramenta efficiant, quod figurant in quantum per verba determinatur materia, quæ ad multa potest se habere, necesse est hoc sacramentum (vt cætera omnia) formam habere. Forma autem qua ex Apostolorum traditione vtitur Ecclesia Romana, est oratio deprecatiua, quæ talis est, per istam vnctionem & suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Deus quicquid peccasti per visum: & sic de aliis sensibus: hæc autem oratio datur pro forma, duplici ratione, prima, quia suscipiēs hoc sacramentū propriis est viribus destitutus, ideo indiget orationibus subleuari. Secunda, quia exuntibus, qui iam de foro Ecclesiæ militantis esse quasi desunt, & in solius dei manu requiescūt, vnde eidem per orationem ipsius Ecclesiæ commituntur.

Sacerdos hoc sacramentum ministraturus, ad domum infirmi accedens cum reuerentia & deuotione ingredi debet, supelliceo indutus, cum stola à scapulis pēdente, cum luminari, cæterisque in hoc sacramento necessariis, alio concomitante

presbitero, (si fieri possit, alias clerico, aut saltem laïco qui in dicendis psalmis ac litanis, possit eum iuuare, & in omnibus auxilio esse. Si autem tanta vrgeret necessitas, vt nemo ei assisteret, tunc solus sacerdos omnia facere possit.

Dandum est hoc sacramentum actualiter confessis, & post sacrâ corporis Christi cõmunionem, si possibile sit infirmũ communicare, cũ sit sacramẽtorũ vltimũ, si autẽ infirmitatis grauitate pressus cõmunicari nõ potuerit, vel etiã subita paralyfi loquellã amiserit, nutu tamẽ quo potest hoc sacramentũ requirit, si de illius cõtritione certum appareat argumentũ, nõ illi dene-gandũ est. Non autẽ detur hoc sacramentũ pueris, qui nondum communicarũt, neue furiosis, & dementibus, qui nunquam requisuerint: neque etiam reis ad mortem condemnatis.

Dandũ est itaque hoc sacramentũ adulto, non leui morbo laboranti, sed graui, idque petenti, si tamen accedente sacerdote, animam iam exalare incipiat infirmus, pergat nihilominus sacerdos, quandiu spiritum vitæ in illo esse cognouerit.

Ecclesiarum rectoribus districtè iniungimus quatenus semper habeant paratum

oleum sanctū, librum aptum, cæteraque ad huius sacramēti administrationē necessaria: ut quacumque hora necesse erit, adsint statim infirmorum auxilio.

De vita & honestate clericorum.

Am aliquid de viuēdicatione clericorū (pro tractatus huiusce nostri breuitate) attigimus, quod nunc breui compendio, vel etiam aliquid superaddere

superfluum fore non existimauimus.

Frequentibus exemplis compertum est verissimum esse illud, sacerdos si peccauerit: peccare secū faciet populū. Nihil enim est quod facilius sibi imitādum proponat plebecula, ipsa sacerdotum vita: qui tanquam præceptoris atque morū formatores inter reliquos Christianæ religionis cultores celsiore loco cōstituti, si aberrauerint alios secum in ruinā protrahunt. Nam (authore Augustino) quicquid vident eos facere, sibi credunt licere.

Nos itaque sub tremendi iudicij obtestatione omnes & singulos huius nostræ diœcesis sacerdotes hortamur in domino, & qua fungimur potestate, moneamus, ut gregi sollicitudini nostræ commisso studeant sanctioris vitæ exemplum esse, luceantq; corā hominib' eorū opera,

vt qui viderint Deum glorificent, sintque illud sal Euangelicum in ministerio verbi vigilantes, verique vineę domini cultores solliciti, plantent, euellant, dissipent, disperdant: & cum indefesso animi, corporisque studio, quę veram Christianorum pietatem respiciunt, edificent.

Ea enim (Apostoli testimonio) ad omnia utilis est, nobis verò per necessaria, qui tanquam Dei mediatores & hominum, constituti sumus, ex hominibus assumpti, vt iugiter dona & sacrificia pro populi delictis offeramus.

Omnes itaque sacerdotes exortamur, vt animari saluti toto studio incombant, pro quibus Christi sanguis preciosissimus, effusus est, & quarum sanguinem de negligentium manibus sacerdotum se requiritur, minatur dominus. Infirmorum, orphanorum, viduarum, peregrinorum, atque egenorum subleuandis necessitatibus promptissimos se, liberales atque obsequentissimos præbeant.

Sal ex eorum ore, gestu, opere, ac vestitu, quàm desideratissimam sapiētiam scriptura nominat.

Vestitus sacerdotum expectoratus non appareat, sed à collo desuper vndecunque clausus,

clausus, nec non à manicis lateribus, & retro. Vestis sit talaris, neque nimia amplitudine superflua, neque plus quàm par sit constricta: in qua clericalis ordinis honestas & modestia deprehendatur: nō autem fastus, iactantia, vel sathanicæ elationis vitium.

Ab annulorum delatione (nisi qui summos gradus studiorum acquisivere, aut in dignitate constituti) sacerdotes abstineant.

Comam non nutriant (quod ad dedecus refert Apostolus) néve barbam maximè quæ labra tangere valeat.

Tonfuram habeant, secundum professionis, statúsque sui conditionem honestè rasam:

Inhibemus omnibus, quos sacer ordo adornat, ne colore rubeo, fulveo, vel viridi utantur neque sacatis caligis, virgata veste, aut partita, lunatis cornutis, à fenestris calceis, ac fronciatis.

Larvati nunquam incedant (quorum à populo vel ipsi passus numerantur) nec pileos deferre assuescunt: sed camalia, quæ statum decent, seu caputia.

Clerici sacramentorum ministri, sacramenta in Ecclesiis parochialibus conferentes, vel confessiones audiētes, aut mis-

fas ordinarias siue extraordinarias celebrantes, (de quibus lucrum facere solent) nunquam durante seruitio, saltem verò in festis annualibus, deiparæ virginis, & diebus dominicis, stent in Ecclesia, nisi suppellicio superposito & eo tempore, quo horæ, seu missa, alta voce decantâtur, se illic immisceant ipsi, & simul omnes sonoro vocis modulamine psallant (nisi causa legitima, & apparente præpediti fuerint, neque interea fabulêtur, rideant, aut deâbulent. Hæc enim omnia domus orationis iure abhorret, & cultus diuinus.

In conuersatione cum laïcis, ita se habeant sacerdotes domini, vt neque ex familiaritate nimia nascatur dignitatis sacerdotalis contemptus, neque ex nimia austeritate, aut gestus grauitate, habeantur superbi. Mediocritatem in his seruare optimum est: & modus in rebus vbique probatur.

Puerperarum conuiuia & confratriarum nunquam frequentent, neque ad nuptias accedant etiam multoties vocati (nisi interueniente sanguinis aut affinitatis coniunctione proxima, aut alicuius maioris amicitia vel reconciliationis causa, ad hæc matrimonij celebritatem inuitentur: quo

casu pabulum corporale frugaliter ac honestè sumentes, astantium multitudinem pabulo salutari, sua modestia (etsi opus sit) verbo vitæ reficiant.

Interdicimus insuper, ne ipsi frequenter & publicè pila palmaria ludât, aut aliis ludis maximè verò cum laïcis. A ludo autem alearum, tarcillorum, chartarum, & similium, qui pendent à sorte sic eos abstinere iubemus, vt nec etiam aliis ludentibus fautores sint, participantes, aut testes. In tabernis publicis, non comedant, bibant, frequentent, nisi dum longè peregrinandum est, vel propter aliam honestam ac salutarem causam.

Interdicimus graui sub pœna ne immisceant se choreis publicis (priuatas etiam summopere fugientes, tripudiationibus tum, ac saltationibus: nec turpes, amatorias, aut lasciuas decantent cantilenas, aut cantantibus faueant vel adsint, ne corrumpant bonos mores colloquia praua.

Quæ omnia cum in omnibus sacerdotibus sint indecora, in illis tamen præcipuè, quibus vel cura animarum commissa est, vel qui administrationi sacramentorum, deputati sunt. Nec sint vagi oculis, non dicaces, & non ioculatores, histriones, nego-

tiatores, aut mercatores, plus seculi quàm cœli.

Consuetudinem bibendi, aut ad potuum æqualium certamen prouocandi, iure dudum improbatum renouari prohibemus. Crapulam, aut ebrietatem, vtpote, in qua fomes est libidinis, & mentis hebetatio abhorrent. Et cum ad Synodum properarint, in domos honestas, non suspitiosas diuertant. In quibus sanctæ conuersationis suę specimen ostendant.

Omnibus animarum curam habentibus in nostra diœcesi, quatenus infra mensem à die publicationis præsentium statutorum, ipsi in canonicis horis dicendis. Sacramentorum administratione, in missa & alterius diuini seruitij celebratione vsum nostræ diœcesis assumant, ac teneant, & quicumque aliorum vsum post præfatum tempus tenere præsumpserit, graui pœna punietur.

Cognoscentes autem quantum & quam timendum sit periculum si ignari homines & imperiti ad curam animarum administrandum temerariè se ingerāt. Hortamur, & districtè monemus omnes sacerdotes, quatenus ipsi summa cum diligētia lectio- ni & sacrarum literarum cognitioni dent

operam, ne alioquin cæci alios secum in precipitium trahant, nihil autem honestius, nihilque delectabilius tali studio sacerdoti esse debet, quo & euitatur omnium vitiorum parēs ociositas, animā perdulci reficitur pinguedine: at in deum tota erigitur, (ignorantia omnium errorum matre procul propulsa.)

Comparent igitur sibi libros sua professione dignos hunc nostrum imprimis, manipulum Curatorum, baculum pastorem scutum fidei: quos omnes emere præcipimus, legere & intelligere.

Et cum cœlesti militiæ ascriptis periculosum sit valdè, huius seculi negotijs sese inuoluere, nullus sacerdos alicuius domini tēporalis receptionem seu procurationem gerat, neque iudex fiat causarum ciuiliū, aduocatus, an procurator in foro seculari: nisi fortè in sua, vel miserabilium personarum causa, pro quibus, gratis & siue aliquo precio (ad diui Iuonis imitationem) patrocinium præstet.

Non sit fœnerator Ecclesiasticus, tabellio aut notarius secularis, publicanus, non tabernarius publicus, vel aliud simile officium temporale exercent.

Sententiam sanguinis neque proferat

neque dictet, neque scribat, (propter irregularitatis periculum) in quam incideret, si ex ea mors sequeretur, vel membri mutilatio, neque deferat arma sacerdos, neque apud se habeat, (cum arma militiæ eius carnalia non sint, sufficiat armatura Dei, præces (videlicet) ad Deum, vitæ puritas, & lachrymæ: nisi vrgente necessitate & casibus à iure exceptis. Clericos qui venationibus clamosis, falconibus, accipitribus, aut similibus passim tempus cõterunt, magnopere improbamus (priuilegijs non obstantibus de quibus iactari solent) præsertim cum hæc omnia publicè fiunt: & vbi tempore diuini officij, aut diebus festis venatum quoquo modo eunt, Patrimonium Iesu Christi, quod in pauperes erogadum fuit, in his consumentes, & huiuscemodi friuolis & prohibitis negotijs. Idem sentiendum de vestimentorum superfluitate fastuosa aut (quod detestabilius est) meretricibus, quæ minus, histrionibus, ac ludis prodigunt. De quibus magna cum diligentia à promotoribus informationem fieri mandamus.

Nihil est quo magis sacerdotis nomen illustrari possit, quàm si à carnis contagione se immaculatum seruet. Quo enim fre-

quentior imminet pugna, eo victoria celebrior reperitur. Nihil contra, quod vilio- rem ac contemptibiliorem reddat Ecclesiasticum, quam si impuris (vt iumentum in stercore suo) fordibus indormiat, & tabescat, in quibus etiam bona temporalia, tempus ipsum, animam & corpus, necnon rectam mentem, dei optimi maximi charitatem & proximi dilectionem male perdit,

Sciunt itaque sacerdotes se ad continentiam obligatos. Nosque contra lubricos & incontinentes constitutiones in conciliis generalibus editas, maximè verò in Basiliensi Synodo, innouamus, iubemusque eas in nostra diœcesi inuiolabiliter seruari prohibentes etiam vt à frequentatione locorum suspectorum abstineant, à conuersatione secreta, confabulatione, & ioco cum mulieribus, ex quibus possunt (quæ- sita occasione) facile in tentationem incidere. Si qui forsitã ex talibus (quod Deus auertat) prolem susceperint illegitimam nunquam illam educari faciant aut patiantur in ædibus in quibus habitant.

Ad horas canonicas discendi tenentur qui beneficium habent, & qui sunt in sacris constituti, quas tempore & loco debitis

enuntiaturi aut decantaturi, omnes spiritus colligere debent, sibi deum solum præmentis oculis statuentes: In eumque totâ mentem erigentes. Non enim eam probat Deus orationem, quæ in solo sermone, & multiloquio est. Malum est labiis deum venerari (alio vagante animo), Ipsi ergo non discurrendo, sed disertè, attentè, ac dilucidè singula verba pronuntient, animùmque diligenter ad ea vertant: & interim mentis habenas continere nitantur, vt interior cogitatio cum pronuntiatione exteriori conueniat.

In qualibet parrochiali Ecclesia vbi defunt scolæ publicæ vel priuatæ, ad quas possit iuuentus proficisci: sit semper loci rector eruditus qui illam possit docere, aut doceri faciat, illique familiariter prima elementa interpretari, dominicam orationem, salutationẽ angelicam, cum oratione ad beatam virginem, symbolum, confessionem, & quæ in Alphabetico continentur alia, præcepta decalogi &c. Doceat insuper Deum ante omnia & super omnia diligere, timere, & illi seruire; vitia (quasi à facie colubri) fugere, virtuti studere, Christianæque religionis pietatem affectu summo amplecti.

TITVLVS DE EXCOM-
 MVNICATIONE, DE EXECVTIONE
mandatorum, forma & officio
executorum.

EXCOMMVNICATIO est cen-
 sura à canone vel à iudice Ec-
 clesiastico prolata, priuans
 hominem legitima commu-
 nione sacramentorum. Ex-
 communicationis duæ sunt species, maior
 & minor. Maior priuat hominem partici-
 patione sacramentorum, & consortio ho-
 minum: minor verò solùm participatione
 sacramentorum. Vtraque tam à iure quòd
 ab homine inferri potest: veruntamen nõ
 solent iudices de cõsuetudine ferre in ali-
 quem sententiam minoris excommuni-
 cationis, Qui participant scienter excom-
 municatis maiori excommunicatione in
 colloquio oratione, salutatione, & aliis
 ciuilibus actibus; incurrunt minorem ex-

communicationem nisi participarent in casibus permiffis. Excusarentur enim vxor, filius & aliæ personæ in iure enumeratæ participantēs excommunicatis. A minori excommunicatione à iure lata absoluerē potest quilibet sacerdos habēs exercitium clauium. Absolutio autem maioris excommunicationis quam quis ipso iure incurrit, Episcopis & superioribus prælatis referuata est. Sed excommunicatus ab homine, siue maiori, siue minori excommunicatione, ab eo debet absolui, à quo fuit ligatus.

Effectus principales excommunicationis sunt priuatis communionis sacramentorum & hominum, si maior sit excommunicatio: si minor, sacramentorum tantum. Secundus effectus est priuatio orationum & omnium suffragiorum Ecclesiæ. Est enim excommunicatus, extra communionem Ecclesiæ & fidelium positus. Tertius effectus est priuatio Ecclesiastica sepulturæ. Digni enim sunt Ecclesiastica carere sepultura, quos ab vnitāte Ecclesiæ separauit contumacia. Quartus est quòd excommunicatus traditur sathane in interitum carnis, vnde diabolus vtitur excommunicato sicut rusticus iumento. Traditur

tamē vt spiritus eius saluus fiat. Cum enim excommunicatus videt se priuatum participatione sacramentorum & hominum, tandem rubore perfusus, contumaciam purgat & sanctæ Ecclesiæ se reconciliat. Quare merito dicitur medicinalis, disciplinans non eradicans. Non fit igitur iudex in ferenda excommunicationis sententia præceps, sed discretus & prudens medicus: & ostendat se id prosequi quod est corrigentis & medentis.

Sequuntur casus frequentius occurrentes in quibus incurritur ipso iure excommunicatio.

IN primis omnes qui suadente diabolo iniiciūt, manus violētās in clericos, religiosos, moniales & conuersos, nisi in casibus à iure expressis, quos enumerat. Innocentius in ca. non dubium, de senten. excom. extra. Et qui violentias Ecclesiasticis personis suo nomine illatas habent ratas.

Laici personis Ecclesiasticis exactiones & collectas illicitas imponentes, ac earum iurisdictionem turbantes & impedientes, repræsalias contra personas Ecclesiasticas concedentes consuetudines & statuta aduersus libertatem Ecclesiasticam inducentes, facientes, scribentes, secundum ea iu-

dicantes, eaque seruari procurantes & qui ea de capitularibus suis deleri negligunt, cum eorum fautoribus, nisi moniti destiterint.

Qui de fide male sentiunt, aut dubitant, qui in damna tam hæresim incidunt, cum eorum adhærentibus & fautoribus, hæreticos sepelientes, hæreticorum inquisitores qui prætextu officij aliquid extorquēt, iudices temporales qui de hæresi cognoscere aut iudicare præsumunt, & laici de fide publicè disputantes.

Literas Apostolicas falsificantes, aut eas cancellantes, abradentes, aliquid addentes aut diminuentes, aut falsificatis scienter vtentes.

Participantes excommunicatis in crimine propter quod maior incurritur excommunicatio. Clerici qui scienter & sponte excommunicatis ministrant in diuinis, ac eos adiuuant, quique excommunicatos, interdictos, & publicos vsurarios sepeliunt.

Vsurarij, & vsuras in suis terris exerceri permittentes, domos suas ad exercendam vsuram locantes, aut alias vsurariam prauitatem in ædibus suis exerceri permittentes.

Religiosi sacramenta Eucharistię, extreme vnctionis, & matrimonij, sine consensu parrochialis curati ministrantes.

Contrahtentes scienter matrimonium in gradibus iure diuino, aut humano prohibitis, vel contrahtentes cum personis inter quas sunt prohibite nuptię, vtputa cum religiosis, monialibus. aut in sacris ordinibus constitutis. •

Incendiarij Ecclesiarum, & earum violatores & spoliatores, bona Ecclesię alienantes, nisi in casibus à iure permissis, decimas sibi non debitas appropriantes & vsurpantes, bona Ecclesię etiam vacantia occupantes absolutionem à cęsuris Ecclesiasticis per impressionem obtinentes.

Impedientes electiones monialium, opprimentes eos qui prætio pręcibus vel minis aliquem eligere noluerunt.

Prohibentes cum personis Ecclesiasticis contrahtere.

Sunt pręterea alij casus multi quibus ipso iure quis incidit in excommunicationem, quos sciēter omisimus, quia non æquè frequenter eueniūt: ne nimia prolixitate ingenio nostrorum oneraremus.

Sed quoniã obtīgīt vt literę nostrę & mādata à nobis & curiis nostris emanantia

perperam, negligenter, aut tardius, vel etiam nunquam executioni demandentur: iniungimus & præcipimus omnibus & singulis curatis, vicariis, & dictorum nostrorum mandatorum executoribus, quibus dictæ nostræ literæ & mandata executioni demandanda præsentabuntur: sub pœna emendæ arbitrariæ, vt literas ipsas & mandata, illorúmque latores cum debita reuerentia & hõnore recipiant, & illa fideliter exequantur secundum eorum variam formam inferius scriptam: & illa indilatè reddant exequuta dictis latoribus absque exactione illicita: dictosque latores defendant & protegant, faciántque recedere sine aliquo periculo & damno eisdem propter hæc inferendo.

Vt autem dictarum citationum, literarũ & nostrorum mandatorum executio legitime fiat: formas debitas (vt inferius describuntur) obseruari volumus & mandamus: videlicet vt illorum executio fiat per clericos ætatis competentis, & sufficientis literature, qui sint cogniti, & qui exequantur predicta mandatata secundum tenorẽ eorumdẽ ad personam nominati in dicti mandato, si commodè apprehendi possit: si autem, ad domiciliũ cum insinuatione

contentorum in ipso mandato alicui iam puberi & scienti referre de familia nominati in citatione: aut si possibile non sit per affixionem & dimissionem copie mandati ad ostium domus in mandato nominati cum insinuatione & intimatione faciēda alicui ex vicinis, & si nominatus deseruerit domicilium, & illius nouum ignoretur fiet executio in pronis Ecclesiæ cuius erat parochianus: scilicet hoc tantum cum nostro aut nostri officialis decreto.

*Formæ executionum hæ sunt: & primo
literarum citationis simplicis.*

E Go N. executus sum vel executioni demandavi presentem citationem vel mandatum citando. N. ad personam suam, si executor allocutus est citandum.

Forma executionis ad domicilium.

E Go. N. executus sum, &c. ad domicilium. N. nominati in dicto mandato, alloquendo. N. videlicet illum quem de familia aut domo aut vicinis executor est allocutus.

*Forma executionis per affixionem
citationis.*

E Go. N. executus sum. N. per affixionē
copiæ citationis ad domicilium. N.
citandi: quia nec ipsum nec aliquem de fa-
milia aut domo apprehendere potui: & in-
timaui vel insinuaui. N. vicino nominati.

Forma executionis in pronis.

E Go. N. in pronis missæ parochialis aut
vesperarum clare & intelligibiliter ex-
cutus sum presens mandatum. N. citando
coram. N. ad diem in albo mandati con-
tentum. Datum vel actum anno & cetera.

Volumus tamen & ordinamus in his om-
nibus executionibus annum & diem &
aliquem ex presentibus (si qui sunt) sem-
per apponi.

*Forma executionis literarum in termi-
nis generalibus.*

E Go. N. executus sum mandatum in
albo scriptum pro monitione publi-
cando & declarando in pronis missæ
parochialis aut vesperarum contenta in
dicto

dicto mandato: Anno. N. die. N.

Et eadem forma & modus obseruentur in executione pro excommunicatione, aggrauatione, & sic deinceps, mutatis nominibus secundum variam formam mandatorum & executionum.

*Forma executionis de nisi, &
condemnationis.*

E Go. N. talem. N. in literis aut mandato nominatum iniunctione prius per me facta, pro ipsius recusatione, & defectu solutionis contentorum in dictis literis seu mandato, denunciaui excommunicatum ad personam suam, vel alloquendo. N. de domicilio aut familia, vel per affixionem ad domicilium, præsertim si in dictis literis domicilium elegerit.

*Forma executionis literarum annexæ
& monitionis solutionis.*

E Go. N. executus sum præsentem literas vel mandatum pro monitione ad personam. N. in domicilio. N. Et sic pro excommunicatione & aggrauatione. Quia si debitores prædictæ motioni,

iniunctioni, executioni vel alij publicati-
 tioni & fulminationi dictarum literarum
 & mandatorum se opposuerint: per exe-
 cutorem literarum dies assignetur oppo-
 nenti competēs, & secundum locorum di-
 stantiam, ad dicendum causas, suæ opposi-
 tionis.

Cuius relationis & executionis talis for-
 ma erit, & addetur ad superinsertas execu-
 tiones: Cui monitioni, fulminationi aut
 iniunctioni vel executioni dictarum lite-
 rarum vel mandati se opposuit. N. & illi
 assignauit diem. N. ad dicendum causas suæ
 oppositionis coram officiali nostro, aut
 alio iudice. N. à quo emanarunt dictæ li-
 teræ seu mandata. Actum anno. N. & die.
 N. Et si qui præsentēs fuerint, apponantur.

Curati verò & sacerdotes vel alij dicto-
 rum nostrorum mandatorum executores
 cautè & diligenter animaduertant, ad
 contenta in dictis literis & mandatis: & il-
 la secundum eorum formam & tenorem
 exequantur, neminèmq; ad oppositio-
 nem recipiant, illi assignando diem ad di-
 cendum causas suæ oppositionis, nisi id
 in dictis literis & mandatis expressè con-
 tineatur: & hoc duntaxat secundum teno-
 rem & formam mandatorum, & non alias

nec aliter.

Inhibentes eisdem curatis, vicariis tunc ab eis deputatis, & executoribus, ne prædictas literas & mandata exequantur, nisi sint nostris sigillis vel curiarum nostrarum munita, eaque viderint & inspexerint.

At verò vt dicti curati vel eorum vicarij & executores dictas nostras literas & mandata fidelius, & diligentius adimpleant & exequantur, & ne habeant vnde conqueri possint illis ordinamus & concedimus petere posse pro executione citationis videlicet cuiuslibet citati vnum denarium turonensem in ciuitate, extra ciuitatem, & ruri duos denarios turone.

Pro executione contumaciæ & qualibet executione cuiuslibet censuræ inde dependentis duos denarios turonenses.

Pro qualibet executione literarum condemnationis & taxationis expensarum & qualibet executione censuræ exinde dependentis tres denarios turonenses.

Pro executione & relatione ad dorsum literarum monitionis, videlicet pro monitione quinque denarios turonenses, & tantūdem pro excommunicatione & qualibet executione inde sequenti & relatione ad dorsum scripta.

Pro qualibet ratione opponentis, quæ per eos executores dabitur opponenti vel impetranti separatim à dictis literis, quinque denarios turonenses.

Pro relatione & executione literarum rogatoriarum aut annexæ nostræ vel nostri officialis super literis obligatoriis vel aliis & qualibet executione inde dependente quinque denarios turonenses.

Pro publicatione cuiuslibet banni quinque denarios turonenses.

Pro relatione bannorum vt alibi matrimonio copulandi nubant, quinque denarios turonenses.

Executiones vero citationum & mandatorum & officio nostro, seu ad solius promotoris nostri instantiam emanatas, gratis adimplere & exequi tenebuntur.

De cætero curati & vicarij eorum non publicent aliquam monitionem, nisi mandatum generale legerint diligenter, & contulerint cum breueto & extractu qui fit in lingua vulgari & viderint si dictum breuetum seu extractum sit conforme originali.

Excommunicatos nullatenus inhumet, licet in extremis diebus creditoribus suis

de debito satisfecerint coram eisdem presbyteris, vel etiam si cessionem bonorum fecerint, nisi absolutionem à nobis vel officiali nostro à quo fuerunt excommunicati, obtinuerint.

Vt excommunicati rubore confusi, ad humilitatem & reconciliationis affectum citius inclinentur: volumus & præcipimus ipsos excommunicatos expressis nominibus & cognominibus illorum singulis diebus dominicis in pronis Ecclesiarum assistente & audiente populo publicè publicari: inhibentes ne in eorum præsentia diuina celebrent, sed eos curent prius per se vel per alium eiici: euocantes in auxilium reliquos Christi fideles illic præsentés, sub pœna emendæ.

Nomina & cognomina ipsorum excommunicatorum, & ad instantiam quorum, & pro qua causâ, & virtute quarum literarum sint excommunicati, in suo registro ipsi rectores seriatim scribant, cum annotatione anni & diei latè excommunicationis: ac eodem modo & in eodem registro scribant absolutiones: quoniam sæpissimè cõtingit vnâ & eandem personam ad instantias diuersorum excommunicari.

Statuimus & iniungimus rectoribus parochialium Ecclesiarum vt de cetero omnes excommunicatos in suis registris positos, & in excommunicatione diu stantes in qualibet Synodo promotori nostro Aurelianensi in scriptis nominatim tradant.

Alium quempiam non committant ipsi rectores ad prædictarum literarum nostrarum executionem faciendam, nisi vbi parochialis Ecclesia esset nimia populi multitudine onerosa & oppressa, aut alia emerferit seu euenerit necessitas aut causa. Quo casu, ad reuelendum ipsos rectores, concedimus eisdem committere vnũ vel duos presbiteros sibi notos & fideles, ad præfatarũ literarum nostrarũ faciendã fidẽ. Quos tamen sic commissos nobis aut officiali nostro prius presentabunt: vt coram nobis iurent sibi commissa fideliter exercere: & quod inde fecerint ad registrum commune ipsorum rectorum referre & rescribere sub signo suo manuali: vt de præmissis omnibus & eorum singulis valeant & possint ipsi rectores debitam reddere rationem.

De testamentis, & eorum executoribus.

Vltimæ voluntatis liberatem multis atque amplis fauoribus illustrauerunt humanæ constitutiones inter cetera auctoritatem legis concedentes. Equum siquidem est, quod vnusquisque post mortē de rebus propriis disponere voluerit, firmum illibatūque seruari.

Curatus aut vicarius recipiens testamētum, adhibeat ad minus duos testes idoneos notos rogatos ad hoc: qui audiant ex ore proprio testatoris omnia ab eo ordinanda, & qui valeant proprio testimonio scripta in testamento comprobare, si fortē in contentionem reuocentur.

Quæ expresserit testator: sic scribant, vt intelligant non esse licitum quidpiam addere aut detrahere. Contenta autem in minuta seu scheda quam coram testatore scripserint, postea transcribant in suum registrum seu protocolum: quod tenebuntur habere semper domi apud se, in quo per ordinem describentur singulorum parochianorum vltimę voluntates: & à recipiētib; subsignetur, quod quotiēs erit ordinatū, tenebūtur in singulis Synodis exhi-

bere, vel alias instantibus promotoribus nostris.

Si forte contingat curatum aut vicarium mori, cedere beneficio aut firme, vel alias abire à loco beneficii: relinquere præfatū registrum successori compellatur vicarius, vel hæredes illius eo mortuo: ne fides gestorū pereat. Sciant autem omnes quòd solus curatus vel vicarius cui est deman- data cura animarum, aut alii specialiter & scripto deputati à nobis, vicariis aut officiali nostro, sunt capaces recipien- dorum testamentorum & in forma ponē- dorum.

Distriçtè iniungimus omnibus & singu- lis cuiuscumque status qui testamēta reci- piunt, quatenus ipsi mox vbi ad testatorū accesserint, exhortentur eum quatenus in condendo testamento primam habeat cõ- siderationem satisfaciendi proximo, cui lege diuina est obligatus ita facere, quem- admodum secum cupit agit: vt si alienum occupat, restituat: si damnum dederit, aut iniuriam fecerit, prout sibi erit possi- bile, satisfaciat.

Impediant testantes ne curiosas, am- bitiosas, aut vacuas ordinationes vel alias contra iura quidpiam ordinent: in quibus

minus sanæ mentis indicia deprehenduntur. Eorum tantum testamentum recipiât qui sunt sanæ mentis, maiores quatuordecim annis: quorum ipsi voluntatem perfectè intelligere possint. In testamentis vsurariorum ea seruêtur que in cap. quodquod de vsur. in vj. continentur.

Pluribus executoribus simpliciter deputatis, aliquibus absentibus, mortuis vel impeditis, potest etiam vnus, si solus sit presens, liberè officium executoris exequi nisi aliud testator prohibuerit: ne vltimarum voluntatem executio plus equo differatur.

De sepulturis.

Non ab re esse arbitramur patriarchas, Prophetas, aliosque religiosissimos viros curam sepulture non mediocrem quõdam habuisse. Sic emit sibi sepulchrum Abraham. Sic maxima impensa reliquie Jacob & Ioseph referuntur in Ebrõ. Sic Propheta qui præceptum domini transgressus fuerat: pro parte supplicii, à sepulchro maiorum arcetur. Sic Thobias sepeliens mortuos deo placuit angelo

etiã hospitio suscepto. Sic tam solemnem sepulturę Christi mentio in euangelio habetur: quam proprio ore eius prædixerat: Legitur Philippũ sibi & filiis sepulchrum ædificasse: & testantur historię Ecclesiasticę in primitiua Ecclesia Christianos variis solitos se obiicere periculis vt corpora martyrum sepelirentur.

Pompa funeris, & exequiarum superflui ac inanes sumptus restringendi sunt, & potius in pauperes aut alios vsus pios conuertendi. Idque moneant curati & vicarij suos parrochianos, ne superfluum curam talium gerant: eosque doceant, mortuis posse viuos subuenire, vel oblatione sacerdotis, vel precibus ac orationibus, aut propriis, aut sanctorum, aut charorum elemosynis, aut iciunio cognatorum.

Prohibemus ne non vocato curato cadauera mortuorum extra suas Ecclesias parrochiales (nisi aliter auctoritate iusticię ordinatum sit) extrahantur. In his autem locis sepeliendi sunt mortui, videlicet primo in loco quem ipsi elegerunt. Si autem moriens, locum sepulturę suę non designauit: apponatur in sepulchro maiorum, si hæc desunt, in cemiterio illius Ecclesię tumuletur, vbi viuens domicilium habe-

bat. Si autem acciderit aliquem dum rus inuisit, vel alias peregrè profectus est extra domicilium, ab hoc seculo migrare: in alterum præfatorum locorum reportetur, si id commodè fieri possit.

Quocunque loco quis sepeliatur, canonica portio Ecclesię parrochiali in qua domicilium tempore mortis habuit, debetur. Iustum est enim vt temporalia metat, qui spiritualia docuit viuentem.

Sepultura, preces, & cætera quæ solemniter in his fieri consueuerunt, liberaliter impendantur, & etiam alia sacramenta à sacerdotibus, nulla precij iniecta mentione. Sed post præstitum obsequium poterunt vel viui, vel hæredes defunctorum aut executores compelli officio iudicis secundum antiquam ac laudabilem consuetudinem.

Sequuntur ii quibus deneganda est Ecclesiastica sepultura.

PRimo excommunicati, aut ab homine, aut à iure, nisi prius absoluti fuissent ab iis qui absoluendi ius habent.

Iudæi, hæretici, & qui in notorio aut manifesto peccato mortali obeunt mor-

tem, vt sunt ij qui sibiipsis mortem inferunt, qui in furto vel latrocinio occiduntur, vel ebrij pereunt.

Dolicipaces qui obeunt mortem non facta peccatorum confessione, & eorum absolutione obtenta.

Qui eo anno, quo decedunt, non accesserunt ad sacramentum Eucharistiæ.

Peregrini & viatores incogniti; nisi testimoniales literas suorum curatorum habeant quòd Christiani sunt, & nullo vinculo excommunicationis innodati.

Quicumque lauacro baptismi non sunt regenerati.

Vsurarij manifesti; qui pugnantes in duello moriuntur, raptores, incendiarij, monachi qui morientes deprehenduntur habere proprium.

Quibus ac similibus canonica interdicitur sepultura, nisi emendati, & peracta pœnitentia obeant, vel per nos aut per nostrum officialem ex causa fuerit dispensatum.

Curati seu vicarij faciant registrum eorum qui in suis Ecclesiis moriuntur: quod continebit nomen & cognomen defuncti, patriam, domicilium, annum, & diem.

*De Ecclesijs, cemiterijs, ac eorum
immunitate.*

VM domum domini deceat sanctitudo, sitque locus orationi dedicatus: in his cessent vaniloquia, luxuriosa colloquia, confabulationes, deambulationes, discursus, vniuersitatum aut societatum concilia, aut contractus prophani illic tatum audiatur sermo diuinus, concetus psalmodum, orationes ad Deum fundantur: cesset strepitus, clamor, fastus omnisque irreuerentia, ceteraque omnia quae vel diuinam maiestatem offendere possunt, aut scandalo esse alij, aut quoquo modo seruitio diuino esse offenculo.

In Ecclesijs aut cemiterijs cessent conuiuia, comessationes, ludi, lusus, cantilene, comedie, & spectacula, negociationes, fora, nundine, mercatus, iudicia secularia.

Cemiteria sic vndique claudantur, vt brutis ad ea nullus accessus esse possit.

Ecclesiae autem polluantur his modis, videlicet sanguinis humani iniuriosa in illis effusione, seminis emissionem, si

infidelis aut excommunicatus ibi sepeliatur: aliisque modis in iure comprehensis.

In Ecclesia vel cemiterio polluto non licet Christianum hominem tumulare: neque aliquod diuinum officium celebrare ante reconciliationem.

Per pollutionem Ecclesiæ polluitur cemiterium Ecclesiæ coniunctum, non ab ea separatum. Per pollutionem verò cemiterij non polluitur Ecclesia etiam contigua. Per pollutionem autem vnius cemiterij, aliud etiam contiguum cemiterium non censetur esse pollutum, etiam si pariete tantum medio diuidantur; & per vnum ad aliud habeatur accessus.

Iniungimus vt mulieres in templis extra chorum sedeant, maneantque separata à viris in posteriori parte Ecclesiarum, quoad commodè fieri poterit.

Laici non occupent locum deputatum sacerdotibus ministrantibus & seruitium Ecclesiæ celebrantibus, sed & proximum locum altaris relinquunt vacuum & liberum dictis sacerdotibus & clericis.

De questoribus.

AM ad id prolapsa est quaestorum conditio & status, ut quaestus tantum gratia, non ob Dei honorem vel religionis zellum per dioeceses & parochias vagentur: suntque homines, ut plerumque, illiterati, ebriosi, leues, impudici, vagi, verbosi: quorum vita scandalo ut plurimum est reliquis Christianis. Ob id prohibemus ne recipiantur pretextu quarumcumque literarum, nisi prius ostendant literas nostras aut vicariorum nostrorum sanas & integras, subsignatas à secretario, sigillique nostri appensione munitas, non raras, sed omni suspicionē falsi carentes: easque legant & videant curati, aut eorum vicarij: intelligentes quòd si dictos quaestores agentes contra nostra statuta tolerauerint graui emenda plectentur. Si autem ipsi prohibere non possint, nec stet per eos: statim vicarijs nostris aut officiali nostro id significant.

Permittant dictos quaestores exponere populo contenta dum taxat in articulis quos deferat subsignatos à secretario, sine vlla predictione.

Ne autem plebi sollicitudini nostræ cō-
missæ, per varias fraudes & quæstorum fig-
menta illudatur: prohibemus ne curati vi-
carij eorum aut alij viri Ecclesiastici per-
mittant dictos quæstos exhibere popu-
lo venerandas aliquas reliquias, crucem
aut sanctuaria (compertum est enim eos
in graue status Ecclesiastici dedecus et po-
puli Christiani scandalum multa ficta &
vana & falsis titulis prænotata coli & ve-
nerari fecisse) nisi forte hæc in literis no-
stris nominati continerentur.

De confratris.

Erismile est confratrias ab
antiquo originem à charitate
& deuotione fidelium duxif-
se: hodie autem (quòd dolē-
tes referimus) hominū cha-
ritate refrigescente, omnia in deterius re-
labuntur: & quæ ad salutem populorum
recta inuenta & instituta fuerant, facta
sunt in ruinam & scandalum. Cum ergo
& iure communi & consuetudine imme-
moriali cognitio talium ad nos spectet, sit-
que inuariis Ecclesiis nostre diocesis effre-
natus & intolerabilis numerus confratria-
rum

rum, quæ facte sunt instrumentum & occasio, maxime rusticis, se ingurgitandi & inebriandi, lucis prohibitis sua deperdendi monopolia faciendi, & quæ ab antiquo in vsum pium legata sunt, conuertendi in vsum quorundam priuatorum que earum administrationem affectant, ea occasione vtentes ad occupandum per sacrilegium bona & redditus illarū: ordinamus & statuimus quatinus infra sex menses à die publicationis horum statutorum Synodaliū prouisores vel confratres dictarum cōfratrarum afferent & exhibeāt nobis aut saltem officiali nostro institutionem dictarum suarum cōfratrarum & statuta siqua habent in suis confratris, ac instruant nos de forma & modo quem in eis seruant, de quantitate reddituum, & in quos vsum cōuertantur: vt sic possimus ea in quibus notoriè & passim in nostra dicecesi, malè peccatur ad sobrietatē ad modestiā reuocare, alioquin lapsis sex mēsb⁹ prædictis, interdiciamus omnem baculorum delationē: iungentes omnibus sacerdotibus nobis subditis ne ipsas comitentur, aut illis deseruiant, easdem omnino abolentes.

In istis, comedationes, choreę, tripudia, histriones, mimi, ludi cessent. Delationem autem baculorum temperare instituimus:

prohibentes omnino imagines que deferuntur in baculis, remaneant in domibus laïcorum sed statim referantur in ecclesiam.

Nouas confratrias instituere prohibemus sine permissione nostra vel vicariorum nostrorum: quibus etiam inhihemus ne nouas erigi patiatur, nisi cum graui & magna causa.

Confratriarum prouisores, gagiatores siue economi Ecclesiarum parochialium tenentur solitum prestare in initio suscepti officii coram officiali nostro iuramentum. Mutenturque post biennium aut triennium, reddituri de receptis & solutis coram iudice Ecclesiastico, aut eo absente coram promotoribus aut aliis per nos deputandis, fidelem rationem.

De festorum obseruatione.

Multitudo festorum onerosa est multum tenuis vitæ hominibus: qui cum his diebus ab opere cessare iubentur egere aut mendicare compelluntur. Hinc etiam factum est vt plerique assuescerent his diebus ociositati, inertie, crapule, blas-

phemiis, ludis illicitis & lubricitatibus. Propterea existimamus conducibilius & laudabilius futurum si aliquot festorum obseruationem reponamus in arbitro & deuotione vniuscuiusque fidelis à precepto Ecclesiæ excludentes.

Ne autem cultus diuinus vlllo modo imminuatur: ordinamus vt missæ & seruitia quæ in diebus festis sublatis solebant fieri, ita in Ecclesia fiant quemadmodum ante hac solita erant fieri, neque aliquid immutetur, nisi aliter ex causa statuendum esse propter interesse curatorum.

Reliqua festa quæ sub præcepto Ecclesiæ continebunt, districtius seruari præcipimus. Abominandum siquidem & impium est si illius diebus qui deo & sanctis dicati sunt, magis peccetur, aut Christus offendatur. Itaque monemus omnes subditos nostros illis diebus seipso feruentius ad orationem & dei seruitium excitare & stimulare, in Ecclesia conuenire cum multa reuerentia, sacro adesse & cõcionibus verbi diuini totosque illos dies diuino mancipare seruitio.

Cessent illis diebus iudicia, causarum cognitiones, venditiones, mercatus, comessationes, ebrietates, ludi, nundinæ;

precipientes promotoribus nostris, curatis aut vicariis Ecclesiarum parochialium, contra facientes citare coram nobis aut officiali nostro.

Factores tenebrarii, vel quicumque vendunt victualia: durante missa parochiali, vesperis, ac concione verbi diuini, omnino cessent à venditionibus, & omni negotiatione alias statim in ius trahantur, nisi ex causa necessaria.

Si die festo meridiem fiat concio verbi diuini: statim in exitu in Ecclesiis parochialibus inchoetur vespertinum officium, deinde anniuersaria si quæ sint dicenda, incipiantur in exitu vesperarum. Si autem non fiat concio verbi diuini post meridiem: incipiantur vesperæ hora secunda in ciuitatibus, & deinde inchoabuntur vigiliæ. Cõcio autem verbi diuini post meridiem incipietur pulsante statim hora prima, vel pauloante.

Volumus quòd si in edibus alicuius diebus festis exerceatur aliquis ludus, vel palmæ, vel alius, præcipuè durante magna missa, concione verbi diuini, & vesperis: quòd statim magister domus necnon lusores in ius trahantur. Iniungimus autem promotoribus nostris, curatis & vicariis

Ecclesiarum parochialium, contra tales diligenter inquirere, & culpabiles statim in ius vocare: vt digna multa ipsi puniantur.

*Sequuntur festa quæ sunt de præcepto.
In mense Ianuario.*

Festum Circumcisionis Domini.

Festum Epiphaniæ Domini.

Festum sanctorum Fabiani & Sebastiani.

In mense Februario.

Festum Purificationis beatæ Mariæ virginis.

Festum sancti Mathiæ Apostoli.

In mense Martio.

Festum Annunciationis virginis Mariæ.

In mense Aprili.

Festum sancti Marci.

Festum sancti Georgij.

In mense Maio.

Festum sanctorum Philippi & Iacobi Apostolorum.

Festum Inventionis sanctæ Crucis.

Festum liberationis Aurelianensis, vsque post processionem & concionem verbi diuini, in vrbe tantum.

STATVT. SYNOD.

In mense Iunio.

Festum sancti Barnabę Apostoli.

Festum sancti Auiti.

Festum sancti Ioannis Baptistę.

Festum sanctorum Petri & Pauli Apostolorum.

In mense Iulio.

Festum beatę Marię Magdalena.

Festum sanctorum Iacobi & Christophori.

Festum sanctę Anna.

In mense Augusto.

Festum sancti Laurentij.

Festum Assumptionis virginis Marię.

Festum sancti Bartholomęi.

In mense Septembri.

Festum sancti Euurcij.

Festum natiuitatis virginis Marię.

Festum exaltationis sanctę Crucis.

Festum sancti Matthęi Apostoli & Euangelistę.

Festum sancti Michaëlis.

In mense Octobri.

Festum sancti Lucę Euangelistę.

Festum sanctorum Simonis & Iudę.

In mense Nouembri.

Festum omnium sanctorum.

Festum commemorationis defunctorum,

vsque ad meridiem.

Festum sancti Verani, in ciuitate Iargoliensi tantum.

Festum sancti Martini.

Festum sancti Aniani.

Festum sancte Catharinę.

Festum sancti Andrę.

In mense Decembri.

Festum sancti Nicolai.

Festum Conceptionis Marię virginis.

Festum Thomę Apostoli.

Festum natiuitatis domini.

Festum sancti Stephani protomartyris.

Festum sancti Ioannis Euangelistę.

Festa mobilia de precepto.

Festum veneris sanctę, vsque post matutinale officium.

Resurrectio domini, cum duobus diebus sequentibus.

Ascensio domini.

Festum Penthecostes, cum duobus diebus sequentibus.

Festum sanctissimi sacramenti.

Festa parrochiarum, & dedicationis ipsarum, infra metas parrochiarum ab antiquo solita seruari, & non alias.

Omnes dies Dominicales.

Alia autem festa quæ in calendis breuiariorum continentur, præcipuè ea quæ antiquitus sub præcepto erant Ecclesiæ, annuncient curati in pronis Ecclesiarum: declarantes quòd quamuis extra præceptum sint, piè tamen ac sanctè facturos eos qui illa seruauerint, illis diebus se feruentius diuino cultui mancipantes, & diligentius à contagio vitiorum seruantes.

Solent plerique, si fortè die Sabbati eueniat festum quod est sub præcepto, nulla ratione habita honoris Dei, religionis, festi, & præcepti, negociari & operari etiam publicè. Ideo ordinamus. vt de cætero talia cessent, abstinèantque omnes à talibus, feruenturque diligentius festa: iniungentes curatis ac vicariis vt frequenter in pronis Ecclesiarum edicant plebi, vt si vel necessè eis sit venire in urbem, aut negociari vel operari: id agant die præcedente festum: vt sic eo die possint quiescere ab omni opere. Illi quem contrauenire repererint, statim assignent diem, ad postulationem promotoris coram officiali nostro: & diem per eos assignatam notificent promotori. Si autem id neglexerint sacerdotes pœna negligentia ab eis exigetur. De-

cet enim eos vigilantis pastoris officium præstare.

*De proponendis populo per sacerdotem
parochialem.*

Cribit Paulus ad Thimothæū:
 Qui bene præsumt presbiteri,
 duplici honore digni habentur,
 maximè qui laborant in
 verbo & doctrina. Per hoc
 ostendit Apostolus eum digniorem inter
 ceteros qui legem domini docet, & popu-
 lum instruit: quoniã vt est scriptum apud
 Daniele: Qui multos ad iustitiam eru-
 diunt fulgebunt vt stellæ in perpetuas
 æternitates. Et vt testatur Salomon. Eru-
 ditus in verbo, reperiet bona. Hæc sunt ta-
 lenta quæ super lucratus est seruus bonus
 & fidelis: quem dominus gaudens intro-
 mittit in gaudium suum, id est in vitam
 æternam. Itaque filij & fratres in Christo
 dilectissimi, secundum eiusdem Apostoli
 doctrinam hortamur atque obtestamur
 per aduentum Iesu Christi, qui iudicaturus
 est viuos & mortuos, & regnum eius
 prædicare verbum instanter opportunè,
 importunè: arguite, obsecrate, increpate,

in omni patientia & doctrina.

Quemadmodum autem non possumus satis laudare eos qui & sciunt & docent quę dei sunt: sic etiam monemus indoctos ac simplicitate nimia preditos viros ne temerarię se immiscere audeant ad docenda ea quę non intelligunt: ne æcus ceco ducatum prestat, & vna ambō in foueam cadant. Satius est enim multō filere, & sua simplicitate contentum esse, quod docti officium vsurpare, & docere velle quōd non didicit, & loqui quod nescit, cum suo & aliorum periculo.

In docenda autem plebe, & instruenda, ante omnia considerāre debet qui prædicat verbum Dei, vt vtilia & conuenientia ac propria auditoribus doceat. Dat Paulus nouiter instructis lac potum, non escam. Et Christus docet discipulos suos in monte, tanquam sublimioris disciplinę capaces. Cum autem vult docere turbas, descendit de monte, videlicet ab altioribus & maioribus ad leuiora humiliora & facilliora.

Ordinamus vt in Ecclesiis parrochialibus sitis ruri, per singulos menses ad minus vna die Dominica presbyter in promissis annunciet alta voce & intelligibili de-

cem præcepta decalogi, & articulos fidei, verbis maternis, secundum quod inferius impressi sunt: instruens pueros & puellas ut discant omnes ea quæ sunt fidei, & præcepta memoriter scire & intelligere.

Admoneant frequenter rectores parochialium Ecclesiarum suos parochianos frequenter & visitare suam Ecclesiam parochialem: diebus dominicis & festis, solemnibus maximè, integraliter ac deuotè audire propriam missam: ad omnia illa quæ in pronis singulis diebus dominicis præcipiuntur & denunciantur, diligenter attendere: ne per ignorantiam contingat eos peccare. Quia si legitimo cessante impedimento per tres dies dominicos neglexerint suam missam parochialem: statim promotoribus nostris denuncient: ut secundum contemptum & qualitatem delicti vel negligentiae puniantur.

Et quia valde periculosum est in mortali peccato diutius torpescere, prout etiam supra in titulo de poenitentia continetur, & quotidiana docent exempla: statuimus ut qui animarum curam gerunt, hortentur & moneant suos subditos ut frequenter sua peccata confiteantur. Et ut populus ad id facilius inducatur: in quolibet festorum

solennium, vingiti dies indulgentiarum verè pœnitentibus & confessis, in domino misericorditer impartimur.

Moneant etiam eos vt tempore infirmitatis aut pestis, & vbicunq; verisimile periculum mortis imminet, vt quia forte sunt mare nauigaturi, per periculosa loca transitori: quod cito & opportunè fieri poterit, confiteantur, non expectantes tempus grauioris infirmitatis, aut presentis & instantis periculi. Monebunt similiter mulieres pregnâtes, propter periculum puerperii, vt preueniant tempus partus.

Têpore quadragesimali sepiissime admonent illos precipuè qui per annum integrum distulerunt confiteri, vt tempore debito confiteantur, non differentes (vt faciunt plerique) vsque circa finem hebdomadæ sanctæ: ne propter eorum moram, diuinum impediatur officium, aut minus debitè compleatur: eis cõminando, quod si qui reperientur qui vsque ad præfatos dies confiteri distitulerint, non admittentur ad pœnitentiam nec ad sacramentum eucharistiæ, nisi post festum Paschæ, quod facere poterunt curati & eorum vicarii, cessante tamen periculo & scandalo omni.

Instruant frequenter suos parrochianos

vt filios suos cum primum ad annos discretionis peruenerint, in fide catholica & in iis que ad salutem animæ pertinent, fideliter & diligenter erudiant, ac erudiri faciant: eos educantes in dei timore & dilectione. Addiscant in primis orationem dominicam salutationem angelicam, articulos fidei, præcepta decalogi & Ecclesiæ. Et cum prima etas sit prona & facilis ad delinquendum, & plerūque in peiora ruat, nisi lora retraxerit vsus: moneant parentes vt quòd diu filii & filiæ sūt correctiones patientes, eos doceant & corrigant, arguāt & corripiant: ne sicut Hely summus sacerdos qui filiorum suorum excessus efficaciter non corripuit, diuinæ animaduersionis vindictam excipiant. Quantum ad baptismum & alia sacramenta instruant plebem sibi commissam, & doceant ea que plenius supra in tractu sacramentorum continentur.

Inhibeant parentibus ne pueros suos ante biennium aut aliud legitimum tempus permittant se cum in lectis suis iacere, sed separatim in cunabulis eos dormire faciāt, propter periculum oppressionis eorum, quam ex negligentia & indiscretionem parentum in hac nostra diocesi sepe conti-

gisse nouimus. Et si fortè casus iste contigerit (quod tamen Deus auertat) parentes quorum culpa & negligentia id acciderit, aut nos ad pœnitentiarium nostrum remittatur, vt pro talibus ausis imposita pri^o condigna pœnitentia, beneficium absolutionis obtineant.

Inhibeant etiam omnibus subditis suis ne ab alio quod à proprio curato aut ab eo deputatis percipiant sacramenta, sub pœna excommunicationis, absque legitima excusatione, aut petita à prædictis licentia. . . .

Doceant plebem sibi commissam attentè & deuotè se habere in Ecclesia, maximè cū sacra celebratur officia: non deambulare per Ecclesiam, non confabulari. Dum sacrum legitur Euangelium, omnes consurgant attenti: masculi disco operto capite. Et vbi nominatur nomen Iesus: omne genu flectatur, non solum corporis sed mentis. In eleuatione preciosissimi corporis & sanguinis Christi, manibus iunctis & genibus flexis, tam excellentissimo sacramento debitam exhibeant reuerentiam, cæterisque Ecclesiæ sacramentis.

Saltè semel in mense moneatur executores testamentorū, vltima testantiū volun-

tates fideliter & diligenter implere infra tempora à iure statuta, & maximè quantum ad restitutionem vsurarum, aut alias male ablatorum, quantum ad legata Ecclesiis pauperibus, & ad alias pias causas relicta. Quia si qui negligentes reperientur: statim promotoribus nostris denuncientur: vt per nos aut officialem nostrum compellantur predicta testamenta adimplere.

Considerantes quòd sit periculosum: in sententia excommunicationis diutius remanere: precipimus omnibus curatis aut eorum vicariis nostre diocesis sepe admonere excommunicatos siue à iure siue ab homine, vt quòd cito facere poterunt, suã absolutionem procurent: eis declarantes qualiter propter eorum excõmunicationem priuantur omnibus suffragiis Ecclesię, participatione sacramentorum, & cõmunionem hominum nedum in vita, sed & post mortem: et si in tali statu decederent, Ecclesiastica carerent sepultura. Declarant etiam eis quòd si propter dolum aut culpã suam fuerint excommunicati quouis fuerint in foro penitentię absoluti, etiam in scriptis indicent absolutione ab homine, pro peccato contumacie seu inobedientie.

Quoniam ex indiscreta & facili votorum emissionē, plurima sequuntur incommoda & scandala, vt quotidie videmus: monebunt sæpissime curati & eorum vicarij suos parrochianos, maximè iuuenes, simplices, rusticos, & mulieres, vt vota indiscreta à modo non faciant, sed cum matura deliberatione, & prudentum virorum consilio voueant.

Quæ prius in titulo de festorum obseruatione ordinata sunt, sæpe annuncient plebi curati aut vicarij.

Sub titulo excommunicationis supra expressi sunt multi casus quibus ipso facto ob varia delicta à iure fertur sententia excommunicationis. Ideo iniungimus vt curati considerent illos casus in quibus plebs eis deputata requirit correctionem: vt illi casus frequenter per eos annuncientur.

Quoniam libertatis Ecclesiasticæ infractores, eiusdemque iurisdictionis ac bonorum vsurpatores, ipso iure excommunicationis sententiã incurrere dinoscuntur: eorum periculis animarum obuiare volentes, antiquam nostræ diœcesis consuetudinem insequentes, districtè præcipimus & mandamus omnium parrochialium Ecclesiarum rectoribus quatenus frequen-

quenter diebus dominicis denuncient excommunicatos à canone omnes Ecclesiasticam iurisdictionem impediētes & eiusdem libertatis ac iurisdictionis violatores. A qua sententia absolui non poterunt, nisi satisfacto prius omnibus quorum interest, & refusis omnibus impensis & damnis.

Sequuntur articuli fidei annunciandi per curatos seu vicarios Ecclesiarum parochialium ruralium, per singulos menses una die Dominica ad minus in prunis, ut supradictum est in presenti titulo.

PRIMVS ARTICVLVS.

ET RVS. Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli & terræ.

*Je croy en Vn seul Dieu le Pere,
Tout puissant sans rien enquerre,
Qui a fait de nulle matiere
Les Anges, le ciel & la terre.*

STATVT. SYNOD.

SECUNDVS.

ANDREAS. Et in Iesum Christum
filium eius vnicum dominum nostrum.

*Ie croy en Iesus son seul fils:
Nostre Vray seigneur naturel:
Qui pour nous garder de perils,
A voulu estre homme mortel.*

TERTIVS.

IACOBVS MAIOR. Qui concep-
tus est de spiritu sancto natus ex Mariavir-
gine.

*Par la Vertu du saint Esprit
Il fut conceu sans nulle tache:
Et de Vierge mere nasquit
En Bethleem en vne cresche.*

QVARTVS.

IOANNES EVANGELISTA. Pas-
sus sub pontio Pilato crucifixus, mortuus
& sepultus.

*Soubs Pilate la passion,
Et la mort en croix il souffrit:
Puis Ioseph par deuotion
En son tombeau l'ensepuelit.*

QVINTVS.

THOMAS. Descendit ad inferna ter-
tia die resurrexit à mortuis.

*Au limbe en enfer descendit,
Et les saints Peres en tira:
Et au tiers iour, comme auoit dit,
De mort à Vie ressuscita.*

S E X T V S.

I A C O B V S M I N O R. Ascendit ad celos, sedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

*Au quarantiesme iour és cieux
Monta en sa nature entiere,
Et là se sied tres-glorieux,
A la dextre de Dieu son Pere.*

S E P T I M V S.

P H I L I P P V S. Inde venturus est iudicare viuos & mortuos.

*Je croy qu'en sa grand' Maiesté,
Il viendra de Paradis:
Pour iuger en vraye equité,
En la fin les morts & les vifs.*

O C T A V V S.

B A R T H O L O M E V S. Credo in spiritum sanctum.

*Je croy que le saint Esprit
Est vray Dieu en vne essence,
Auecques le Pere & le Fils,*

Et a Vne mesme puissance,

NONVS.

MATHEVS. Sanctam Ecclesiam catholicam.

*Je croy l'Eglise Catholique,
Vnie & sanctifiée,
Et la doctrine Apostolique:
Tres-fermement ediffiee.*

DECIMVS.

SIMON. Sanctorum communionem,
peccatorum remissionem.

*Je croy que tous les Chrestiens,
Ont vraye communication,
De tous biens és saints Sacremens,
Et des pechez remission.*

VND ECIMVS.

C'est s^t
Judas IVDAS. Carnis resurrectionem.

*Toas les hommes generalement
Et toutes les femmes mourront:
Puis au grand iour du iugement
Ensemble tous ressusciteront.*

DVODECIMVS.

MATHIAS. Vitam æternam Amen.

Je croy que tous les bons viuront,

*En gloire perdurablement:
Et les mauvais pecheurs iroūt
Au feu d'enfer à damnement.*

*Qui ceste foy tres-bien croira,
Et tres-bien l'accomplira:
En Paradis tout droiēt ira:
Et s'il ne veut damné sera.*

*Sequuntur præcepta decalogi annun-
cianda vt prædicitur.*

*Vnū crede deum, ne iures vana per ipsum.
Sabbata sanctifices & venerare patres.
Non sis occisor, fur, mechus, testis iniquus:
Viciniq̄ue thorum, resq̄ue cauetō suas.*

V*N seul Dieu tu adoreras, & aimeras par-
faictement,*

*Dieu en vain ne iureras, ne autre chose pareil-
lement,*

*Les Dimenches tu garderas, en seruant Dieu
deuotement,*

*Pere & mere honoreras, affin que viues lon-
guement,*

*Homicide point ne seras, de faiēt ne volontai-
rement.*

Luxurieux point ne seras, de corps ne de consen-

tement,
 L'auoir d'autruy tu n'embleras, ne retiendras à
 escient,
 Faux tesmoignage ne diras, ne mentiras aucu-
 nement,
 L'oeuvre de chair ne desireras, qu'en mariage
 seulement,
 Biens d'autruy ne conuoiteras, pour les auoir
 iniustement.

Sequuntur precepta Ecclesiæ annun-
 cianda vt supra.

L Es Dimanches messe orras,
 Et les festes de commandement.
 Tous tes pechez confesseras
 A tout le moins vne fois l'an:
 Et ton Createur receuras
 Au moins à Pasques humblement.
 Les festes sanctifieras
 Qui te sont de commandement.
 Quatre temps, vigiles ieusneras
 Et le Karefme entierement.

FINIS.

Aureliæ in ædibus Oliuarij Boynard,
Librarij iurati sub signo Librariæ,
in vico l'Escreuinerie, in clau-
stro sanctæ
Crucis.

*Anno domini, M. D. LXXXVII.
mense Maio.*

